

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Emmi Malmivirta

Velkakonversio rahoitusrakenteen uudelleenjärjestelyssä ja verotuksessa

Tarkastelussa tavallinen laina, pääomalaina sekä vaihtovelkakirjalaina

Laskentatoimen ja rahoituksen
akateeminen yksikkö
Pro gradu -tutkielma
Talousoikeus

Vaasa 2022

VAASAN YLIOPISTO**Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Emmi Malmivirta		
Tutkielman nimi:	Velkakonversio rahoitusrakenteen uudelleenjärjestelyssä ja verotuksessa : Tarkastelussa tavallinen laina, pääomalaina sekä vaihtovelkakirjalaina		
Tutkinto:	Kauppätieteiden maisteri		
Oppiaine:	Talousoikeus		
Työn ohjaaja:	Juha Lindgren		
Valmistumisvuosi:	2022	Sivumäärä:	81

TIIVISTELMÄ :

Tarve uudelleenjärjestellä yhtiöiden rahoitusrakenteita on ollut viime vuosina kasvussa. Koronapandemian aiheuttama taloudellinen ahdinko asetti lukuisat yhtiöt konkurssiuhan alle, josta selviytymiseksi yhtiöt ovat joutuneet turvautumaan saneerausmenettelyissä muun muassa velkakonversioon. Velkakonversio on taseen sisäinen järjestely, jossa vierasta pääomaa siirretään velkojan suostumuksella osaksi velallisyhtiön omaa pääomaa eli oman pääoman ehtoiseksi sijoitukseksi. Näin konkurssiuhan alla olevan yhtiön omavaraisuusastetta voidaan parantaa ja jatkamiskelpoinen liiketoiminta saadaan mahdollisesti tervehdytettyä.

Pakottavien syiden lisäksi rahoitusrakennetta voidaan uudelleenjärjestellä myös puhtaasti strategisista syistä, esimerkiksi ennen yrityskauppaa. Muun muassa, jos myytävä yhtiö on taloudellisesti heikossa asemassa, voidaan velkakonversiota hyödyntämällä parantaa yhtiön oman pääoman määrää suhteessa vieraaseen pääomaan ja näin vaikuttaa yrityskaupan toteutumiseen ja taloudellisiin seurauksiin positiivisesti. Koska rahoitusrakenteella ja sen muokkaamisella on suora vaikutus yhtiöön kohdistuviin veroseuraamuksiin, voidaan rahoitusrakenteen uudelleenjärjestelyllä, esimerkiksi velkakonversiolla, vaikuttaa verojen suuruuteen ja siten säästyä merkittävilikin taloudellisilta seuraamuksilta.

Tutkielmassa tarkastellaan velkakonversiota yhtiöoikeuden, kirjanpito-oikeuden sekä vero-oikeuden valossa. Tarkastelulla pyritään selvittämään konversion keskeisiä verokysymyksiä kolmen lainatyyppin – tavallisen lainan, pääomalainan ja vaihtovelkakirjalainan – näkökulmasta tarkasteltuna. Huomiota kiinnitetään lainojen veroseuraamusten välisiin eroihin ja siihen, voidaanko tarkastelun perusteella yksi lainoista todeta olen konversion kontekstissa verotuksellisilta ominaisuuksiltaan ylitse muiden. Tutkielman tavoitteena on myös löytää vastaus siihen, voidaanko velkakonversiota hyödyntää puhtaasti verosuunnittelunäkökulmasta.

Voimassa olevassa kotimaisessa lainsäädännössä ei ole velkakonversion oikeudellista määritelmää eikä sitä nimenomaisesti koskevia erityissäännöksiä. Velkakonversion veroseuraamukset eivät siten ole suoraan luettavissa laista vaan niiden tulkinta perustuu tutkielmassa tarkasteltaviin EVL:n, KPL:n sekä OYL:n sekä sisältämiin säännöksiin sekä oikeuskäytäntöön. Tämä tekee tutkielmasta monioikeudellisen sekä käytännönläheisen.

AVAINSANAT: konversio, pankkilaina, pääomalaina, rahoitus, rahoitusrakenteen uudelleenjärjestely, vaihtovelkakirjalaina, verosuunnittelu, verotus, yrityskauppa

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Taustaa ja aiheen ajankohtaisuus	6
1.2	Tutkielman tavoite ja valittu metodi	8
1.3	Aiheen rajaus	10
1.4	Tutkielman rakenne	11
2	Osakeyhtiön rahoitus	15
2.1	Rahoituksen lajit	15
2.2	Oma pääoma	16
2.3	Vieras pääoma	18
2.4	Välirahoitus	19
3	Velkakonversio	22
3.1	Konvertointi rahoitusrakenteen uudelleenjärjestelyssä	22
3.2	Konvertointi yhtiöoikeuden, kirjanpidon ja verotuksen näkökulmasta	23
3.3	Konvertointi SVOP-rahastoon	26
3.4	Konvertointiarvon määrittäminen	31
3.5	Vähennyskelpoisuus?	32
4	Velkakonversio verotuksessa – Tarkastelussa tavallinen laina, pääomalaina sekä vaihtovelkakirjalaina	35
4.1	Tavallinen laina	35
4.1.1	Tavallinen laina yhtiöoikeudellisesti ja kirjanpidollisesti	35
4.1.2	Tavallisen lainan konvertointi verotuksessa	36
4.1.3	Velallisen näkökulma	39
4.1.4	Velkojan näkökulma	40
4.2	Pääomalaina	41
4.2.1	Pääomalaina yhtiöoikeudellisesti ja kirjanpidollisesti	41
4.2.2	Pääomalainan konvertointi verotuksessa	45
4.2.3	Velallisen näkökulma	47
4.2.4	Velkojan näkökulma	49

4.2.5	Korkojen vähennyskelpoisuus ja kumuloituminen	50
4.3	Vaihtovelkakirjalaina	55
4.3.1	Vaihtovelkakirjalaina yhtiöoikeudellisesti ja kirjanpidollisesti	55
4.3.2	Vaihtovelkakirjalainan konvertointi verotuksessa	58
4.3.3	Velallisen näkökulma	60
4.3.4	Velkojan näkökulma	61
5	Velkakonversio verosuunnittelun välineenä	62
5.1	Mahdollinen verosuunnittelu	62
5.2	Konsernirakenteen uudelleenjärjestely	65
5.3	Kolmesta lainatyypistä yksi ylitse muiden?	70
6	Loppupäätelmät	74
6.1	Velkakonversion keskeisimmät veroseuraamukset	74
6.2	Velkakonversio ja verosuunnittelu	75
6.3	Lopuksi – Velkakonversio tulevaisuuden lainsäädännössä	76
	Lähteet	78

Kuviot

Kuvio 1. Kuvitteellinen konsernirakenne ja tytäryhtiön myynti	65
Kuvio 2. Kuvitteellinen konsernirakenne ja nettoarvon nousu	68

Lyhenteet

FAS	Finnish Accounting Standards
EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta 360/1968
Hao	Hallinto-oikeus
HE	Hallituksen esitys
IFRS	International Financial Reporting Standards
IAS	International Accounting Standards
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KILA	Kirjanpitolautakunta
KPA	Kirjanpitoasetus
KPL	Kirjanpitolaki 1336/1997
OY	Osakeyhtiö
OYL	Osakeyhtiölaki 624/2006
SVOP	Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto
VH	Verohallinto
VML	Laki verotusmenettelystä 1558/1995
VVK	Vaihtovelkakirja

1 Johdanto

1.1 Taustaa ja aiheen ajankohtaisuus

Maailmantalous on ollut lähes tauotta poikkeuksellisessa tilassa vuoden 2020 alusta lähtien. Pandemia, poliittiset kriisit, kohonneet energian hinnat, tuotannon pullonkaulat sekä toimitusvaikeudet ympäri maailmaa ovat aiheuttaneet merkittäviä muutoksia yritysten liiketoimintaympäristöissä. Helmikuussa 2022 tapahtunut Venäjän hyökkäys Ukrainaan ei osaltaan helpottanut jo paikoitellen edennyttä tilanteen normalisoitumista. Yritysten liiketoiminnan jatkuvuus on ollut vaakalaudalla kassavirtojen tyrehtyessä ja velkojen takaisinmaksukyvyyn heikentyessä.¹ Koronapandemian lukuisista maailmanlaajuisista seurauksista yksi oli yritysten laaja-alainen ajautuminen konkurssiin. Tämä johti tilaan, josta alettiin puhua konkurssiaaltona, jonka hillitseminen vaati jopa väliaikaisen lakimuutoksen konkurssiin asettamisesta.²

Kotimaassamme esimerkiksi tunnettu Stockmann Oyj kärsi koronaviruspandemiasta merkittävästi. Yhtiön kassavirta, kyky noudattaa rahoitussopimusten kovenantteja, tehdä uusia nostoja rahoituslimiiteistään ja suorittaa tulevia maksuvelvoitteitaan joutui niin uhatuksi, että yhtiö joutui hakeutumaan saneerausmenettelyyn. Stockmannin saneerausohjelmaan sisällytettiin suunnitelma velkakonversiosta, jonka tavoitteena oli tervehdyttää yhtiön jatkamiskelpoista liiketoimintaa.³ Velkakonversio edustaa yhtä keskeisimmistä rahoitusrakenteen uudelleenjärjestelykeinoista ja muodostaa tutkielman aiheen keskiön. Kun yhtiön toiminnan jatkuvuus on uhattuna, yhtiön omavaraisuusaste on todennäköisesti heikko. Tällöin yhtiön ulkopuolelta tulevien kassavirtojen ja sijoitusten tyrehtyessä taseen sisäiset toimet saattavat olla ainoa keino selvitä taloudellisista vaikeuksista ja välttää konkurssi. Taloudellisten vaikeuksien kohdatessa

¹ Kärki, 2020.

² ks. tarkemmin HE 233/2020 vp: ”Konkurssiuhkaisen maksukehotuksen noudattamatta jättäminen muodostaisi maksukyvyttömyysolettaman vasta, jos velallinen ei ole 30 päivän kuluessa velkojan maksukehotuksesta maksanut velkojan selvää ja eräntynyttä saatavaa, kun maksuaika normaalioloissa on viikko.”

³ Borenus, 2021.

uuden velkarahoituksen hankkiminen voi olla lähes mahdotonta, jolloin jo olemassa olevan rahoitusrakenteen uudelleenjärjestely velkojien ja omistajien suostumuksella voi olla viimeinen mahdollisuus yhtiön toiminnan pelastamiseksi. Rahoitusrakenteen uudelleenjärjestelyllä voidaan siten parhaimmassa tapauksessa välttää konkurssi, tai vaihtoehtoisesti hakea joustoa vieraan pääoman ehtoisen rahoituksen aikaansaamiin velvoitteisiin.

Velkakonversio eli velan muuntaminen osaksi velallisyhtiön omaa pääomaa on paljon käytetty työkalu taseen tervehdyttämiseksi. Kun velkaa siirretään vieraasta pääomasta omaan pääomaan, yhtiön omavaraisuusaste sekä mahdollisuudet selvittää rahoitus- ja muista kustannuksista paranevat. Taloudellisia vaikeuksia kohdanneen yhtiön välttämättömän tervehdyttämiskeinon lisäksi velkaonversio on keskeinen keino uudelleenjärjestellä yhtiön rahoitusrakennetta strategisista syistä. Esimerkiksi mahdollisen yrityskaupan yhteydessä voidaan saada aikaan merkittäviä verosäästöjä, jos rahoitusrakennetta on muokattu velkakonversion avulla hyvissä ajoin enne kaupan toteutusta.⁴

Rakennesuunnittelua voi myös olla hyvä harjoittaa tasaisin väliajoin yrityksen elinkaaren aikana. Yritysten liiketoimintaympäristöt ovat jatkuvan muutoksen alla, joten rahoitusrakennetta ja sen ajantasaisuutta voi monista syistä joutua pohtimaan yhtälailla jatkuvasti. Hyvin ennakoitu ja toteutettu rahoitusrakenteen uudelleenjärjestely voi parhaimmillaan pelastaa yhtiön konkurssiuhan alta ja turvata sen toiminnan jatkuvuuden. Uudelleenjärjestely voi myös olla avainasemassa onnistuneessa yrityskaupassa ja aikaansaada merkittäviä säästöjä. Lisäksi uudelleenjärjestelyn avulla voidaan huomioida erityyppisten ostajien erilaiset tarpeet ja vaatimukset rakennetta kohtaan.⁵ Onnistunut uudelleenjärjestely vaatii niin juridisten, rahoituksellisten, kuin verotuksellistenkin osa-alueiden huomioimista.

⁴ Hakkarainen – Svennas, 2011, s. 238.

⁵ Hakkarainen – Svennas, 2011, s. 181.

1.2 Tutkielman tavoite ja valittu metodi

Tutkielman tavoitteena on selvittää velkakonversion keskeiset verokysymykset kolmen lainatyyppin – tavallisen lainan, pääomalainan ja vaihtovelkakirjalainan – näkökulmasta tarkasteltuna. Tavoite on perehtyä ja vastata seuraavaksi esitettyihin tutkimuskysymyksiin, sekä velallisen että velkojan näkökulmasta:

- Mitkä ovat tutkielman rajauksen mukaisten lainatyyppien keskeiset verokysymykset velkakonversion yhteydessä?
- Muuttuuko verotuksellinen kohtelu erityyppisten lainojen välillä?
- Jos verotuksellinen kohtelu vaihtelee erityyppisten lainojen välillä, nouseeko jokin lainatyyppistä ylitse muiden⁶?

Tutkimuskysymyksistä on johdettavissa seuraava alakysymys:

- Voidaanko velkakonversiota hyödyntää puhtaasti verosuunnittelunäkökulmasta?

Tutkielma sisältää verokysymysten tarkastelun lisäksi yhtiöoikeudellisen ja kirjanpidollisen näkökulman tarkastelua tutkielman aiheen vahvasta liiketaloudellisesta rajapinnasta johtuen. Verotuksen tarkoituksenahan on valtion toiminnan rahoitus, joten verotuksen keskeistä roolia taloudessa ei voida kiistää. Tutkielmassa oikeudellinen ja taloudellinen näkökulma tukevat siis kiistämättä toisiaan. Tutkielman metodi on lainopillinen eli oikeusdogmaattinen. Lainoppi tutkii voimassaolevia oikeusnormeja, niiden sisältöä ja vaikutusta siihen ympäristöön, jossa ne vallitsevat. Lisäksi lainopin yksi tärkeimmistä tehtävistä on tulkita voimassaolevia oikeussääntöjä sekä -periaatteita niitä

⁶ Erityyppisten lainojen paremmuutta tarkastellaan veroneutraliteetin näkökulmasta. Siten kolmannen tutkimuskysymyksen vastausta lähestytään niin, että se lainatyyppi, jota konvertoimalla päädytään tutkielman mukaan todennäköisimmin veroneutraaliin lopputulemaan, osoittautuu olevan ”ylitse muiden”. Mikäli yksi lainoista on ”ylitse muiden”, herää kysymys siitä, onko paremmuus niin keskeistä ja todellista, että yrityksen pohtiessa rahoitustapojaan sen kannattaisi suosia kyseistä lainaa tiedostaen, että tarvittaessa sen konvertointi johtaisi yrityksen kannalta mielekkääseen lopputulemaan todennäköisemmin, kuin jonkin toisen lainan kohdalla.

punnitsemalla ja yhteensovittamalla.⁷ Oikeusdogmaattinen metodi sopii tähän vero-oikeudelliseen tutkielmaan parhaiten, sillä tutkielman tavoitteena on selvittää velkakonversion keskeiset verokysymykset voimassa olevan oikeuden mukaisesti ja tämä tavoite on linjassa edellä esitetyn lainopin tavoitteen kanssa.

Jotta liiketaloudellisten toimien verotuksellinen luonne voidaan selvittää, tulee erityisesti kirjanpitolain sisältöön ja tulkintaan perehtyä. Toisin sanoen kirjanpidossa tehty toimi vaikuttaa sen verotukselliseen tulkintaan ja siksi verotuksellista aihetta lähestyttäessä kirjanpitolain tulkinta on väistämätöntä. Tarkoituksena on kuitenkin keskittyä konversion veroseuraamusten tarkasteluun ja niiden arviointiin, joten tutkimuskysymyksiä tarkastellaan vallitsevaan lainsäädäntöön nojaten ja selvitetään, mikä on käsiteltävän ongelman oikeudellinen sisältö. Merkittävä osa vuosientakaisestakin lainsäädännöstä sekä oikeuskirjallisuudesta sisältää edelleen voimassa olevaa tietoa ja toimii luotettavana lainopin lähteenä. Tutkielmassa painotetaan kuitenkin erityisesti voimassa olevaa lainsäädäntöä ja tutkimuskysymyksiin pyritään vastaamaan nimenomaisesti niihin nojaten. Siksi muun muassa veropoliittiset tutkimusmenetelmät on rajattu tutkielman ulkopuolelle. Lainsäädännön selvittämisen lisäksi tutkielman tavoitteena on systematisoida tätä paikoitellen sekavaa ja kysymyksiä herättävää kokonaisuutta.

Lainopin tärkeimmät tehtävät ovat tulkita ja systematisoida. Tulkinnan avulla selvitetään oikeuden sisältöä ja systematisoinnilla pyritään järjestämään, luomaan ja kehittämään oikeudellista käsitejärjestelmää, jonka varaan koko oikeudellisen tulkinnan tulisi rakentua.⁸ Näin ollen tutkielmassa toteutuu lainopin keskeisin tarkoitus ja tavoite.

Tutkielman toteuttaja työskentelee samanaikaisesti kirjoitusprosessin kanssa verokonsultoinnin parissa, kansainvälisessä tilintarkastusyhtiössä. Tutkimuskysymyksiin on siten tarkoituksenmukaista löytää vastaus perustuen tutkimushetkellä voimassa

⁷ Hirvonen, 2011, s. 21-24.

⁸ Husa – Pohjolainen, 2010, s. 21.

olevaan verolainsäädäntöön, jotta tutkielman ohessa kertynyt tietämys konkretisoituisi myös käytännön tasolle työelämässä ja päin vastoin. Tutkielman toteuttaja saa myös hyödyllistä lähdemateriaalia käyttöönsä ja tukea koko kirjoitusprosessin ajan työpaikalta ja kollegoilta.

Tutkielmassa käytetty lähdemateriaali koostuu pääasiassa vero-oikeutta käsittelevästä kirjallisuudesta, suomalaisesta verolainsäädännöstä, korkeimman hallinto-oikeuden oikeustapauksista sekä voimassa olevista Verohallinnon syventävistä ohjeista. Koska velkakonversion veroseuraamuksia ei ole nimenomaisesti määritelty suomalaisessa verolainsäädännössä, painotetaan tutkielmassa erityisesti asiantuntija-artikkeleita sekä muuta tieteellistä kirjallisuutta.

1.3 Aiheen rajaus

Suomessa liiketoimintaa harjoitetaan pääsääntöisesti osakeyhtiöiden muodossa.⁹ Osakeyhtiöiden verotusta säätelee kotimainen elinkeinoverolaki ja siihen perustuva vakiintunut oikeuskäytäntö. Tutkielman käsittelemät velkakonversion verokysymykset on rajattu koskemaan näitä EVL:n mukaisia teemoja. Jaottelu EVL- ja TVL-tulolähteiden välillä poistui vuonna 2020. Lakimuutoksen seurauksena kaikkia osakeyhtiöitä verotetaan kahden tulolähteen sijasta yhden ja saman tulolähteen, EVL:n mukaan, eikä mukana voi siten enää olla esimerkiksi henkilökohtaisen tulolähteen kerryttämiä tuloja.¹⁰ Suomalaisten osakeyhtiöiden taserakenteita on perinteisesti pidetty hyvin heikkoina, eli yhtiöiden toiminta on lähtökohtaisesti rahoitettu velkaantumalla. 1990-luvun lopulta lähtien kotimaiset yhtiöt ovat kasvattaneet omavaraisuusasteitaan merkittävästi eli oman pääoman osuus taseilla on noussut huomattavasti. Siitä huolimatta laajamittaista liiketoimintaa harjoittavan osakeyhtiön taseella on lähes poikkeuksetta vierasta pääomaa eli velkaa, jolle tulee maksaa kiinteää korkoa. Siksi

⁹ PRH 3.1.2022: *osakeyhtiöt muodostavat noin 40 % kaikista suomen yrityksistä. Yritysmuotoja on yhteensä 23 ja niiden sisältämiä yhtiöitä noin 641 000. Niistä osakeyhtiöitä on noin 262 000.*

¹⁰ Verohallinto, Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen, 2022.

tutkielman ulkopuolelle on rajattu muut yhtiömuodot, kuten esimerkiksi avoimet- tai kommandiittiyhtiöt.

Tutkielmassa lähestytään velkakonversion verokysymyksiä sekä velkoja- että velallisyhtiön näkökulmasta. Näistä molemmat ovat tutkielman rajauksen mukaan kotimaisia, julkisesti noteeraamattomia osakeyhtiöitä, jotka harjoittavat OYL:n mukaan liiketoimintaa Suomessa. Näin tutkielmasta rajataan pois kansainvälisten verokysymysten ja maakohtaisten seikkojen huomioiminen. Yhtiöiden lisäksi tarkastelun kohteena ovat omistajien verotukselliset kysymykset, sillä lainasaamisen konvertoinnilla on vaikutusta velallisyhtiön nettovarallisuuteen ja siten sen osakkaisiin. Vaikutusta on myös velkojayhtiön osakkaiden omaan verotukseen aikaisemmin hankittujen osakkeiden hankintamenon kautta. Nämä näkökulmat huomioiden on mielekästä tarkastella velkakonversion verovaikutuksia sekä velallis- että velkojayhtiön omistajien näkökulmasta.

Tutkielmassa tarkastellaan velkakonversiota muun muassa konkurssin välttämiskeinona, mutta keskeisimmät päätelmät liittyvät tilanteisiin, missä konversiota hyödynnetään osana rahoitusrakenteen uudelleenjärjestelyä puhtaasti strategisista syistä, esimerkiksi osana yrityskauppaa. Tutkielman edetessä tavoitena on vastata tutkimuskysymyksistä johdettuun alakysymykseen ja siten loppupäätelmiä varten keskeiseen kysymykseen: *Voiko velkakonversiota hyödyntää puhtaasti verosuunnittelunäkökulmasta?*

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielma sisältää kuusi lukua, jotka on alaotsikoiden avulla jaettu 3-4 alalukuun, luvusta riippuen. Luku 1 on johdattelleva luku, jossa käydään tiivistetysti läpi tutkielman käsittelemän aiheen taustaa, teoriaa sekä ajankohtaisuutta. Tämän lisäksi esitellään keskeiset tutkimuskysymykset, näkökulmat sekä käytettävät tutkimusmenetelmät. Ensimmäinen luku sisältää myös tutkielman kannalta relevanttien aihe- ja ajankäytön esittelyn ja kannanoton.

Luvut 2-5 ovat tutkielman teoreettiset käsittelyluvut. Toinen luku johdattaa vielä osittain tutkielman keskeistä sisältöä kohti tiivistäen teoriatasolla osakeyhtiöiden rahoituksen kirjanpidolliset sekä rahoitusteoreettiset näkökulmat. Luku 2 on tärkeä, koska rahoitusrakenteen uudelleenjärjestelyn verotuksellisten ongelmakohtien ja tunnuspiirteiden ymmärtäminen vaatii ensin teoriaan keskittyvää tarkastelua osakeyhtiön rahoitusvaihtoehdoista. Näin ollen tutkielman toisessa luvussa käydään läpi oman ja vieraan pääoman tunnusmerkit yrityksen rahoituksen lähteenä. Näiden lisäksi käsitellään oman ja vieraan pääoman väliin sijoittuva välirahoitus ja sen sisältämät tyypillisimmät rahoituksen lähteet. Tutkielman käsittelemät lainatyypit, joiden verotuksellisia ominaisuuksia velkakonversion yhteydessä arvioidaan, ovat suurimmaksi osaksi välirahoitusinstrumentteja, joten välirahoituksen pintapuolinen käsittely tutkielman alussa on hyvin keskeistä. Kirjanpitosidonnaisuus eli verotettavan tulon johtaminen kirjanpidosta on tyypillistä kotimaiselle yritysverolainsäädännöllemme, joten kirjanpito-oikeudellinen lähestymistapa on relevantti jokaisessa luvussa, erityisesti luvussa 2.

Kolmas luku käsittelee tutkielman keskeistä asiakokonaisuutta, velkakonversiota. Tarkastelun keskiössä ovat konvertointiin liittyvät teoreettiset taustat, oikeudelliset vaatimukset sekä verotukselliset seuraukset. Huomiota kiinnitetään erityisesti velkakonversion keskeisiin verokysymyksiin, mutta aihetta käsitellään myös yhtiöoikeuden ja erityisesti kirjanpidon näkökulmasta, edellä mainitun vahvan kirjanpitosidonnaisuuden johdosta. Kolmannessa luvussa tuodaan myös esille tutkielman kannalta merkitykselliset seikat, kuten konvertointiarvo ja sen määrittäminen sekä menetysten vähennyskelpoisuus. Näihin seikkoihin palataan kolmannen luvun jälkeen tutkielman johtopäätöksissä, eli luvussa 5 ja 6.

Neljännessä luvussa eri lainatyyppien konvertointi otetaan yksitellen tarkasteluun, eli varsinaisten tutkimuskysymysten vastauksia aletaan lähestymään. Velkakonversiota käsitellään tutkielman aiheen rajauksen mukaisesti luvuittain tavallisen pankkilainan, pääomalainan sekä vaihtovelkakirjalainan näkökulmasta. Lainatyyppiä tarkasteltaessa

otetaan kantaa velkakonversion verovaikutuksiin velkojan, velallisen ja yhtiön omistajien näkökulmasta. Lisäksi tarkastelu keskittyy yhtiöoikeudelliseen ja kirjanpidolliseen näkökulmaan. Tarkasteluun tulevat niin suoranaiset verovaikutukset, kuin myös etenkin kumuloituneiden korkokulujen suhde kirjanpito- ja verolainsäädännön välillä.

Viides luku, eli tutkielman ensimmäinen johtopäätösluku puolestaan käsittelee velkakonversiota verosuunnittelunäkökulmasta. Luku 5 pyrkii vastaamaan tutkimuskysymyksistä johdettuun alakysymykseen: *Voiko velkakonvertiota hyödyntää puhtaasti verosuunnittelunäkökulmasta?* Kyseisessä luvussa ja tutkielmassa ylipäänsä verosuunnittelunäkökulmalla tarkoitetaan lähtökohtaisesti sitä, voidaanko vapaaehtoisella velkakonversiolla ja sen avulla toteutetulla rahoitusrakenteen uudelleenjärjestelemisellä ja muokkaamisella saada aikaan merkittävää verotuksellista hyötyä. Pohdinta sivuaa myös hieman sitä, voisiko vapaaehtoinen velkakonversio olla tulkittavissa jossain tilanteissa verosuunnittelun sijaan jopa laittomaksi veronkiertämiseksi.

Yllä esitettyyn alakysymykseen pyritään etsimään vastausta tarkastelemalla kuvitteellista, listaamattomista yhtiöistä muodostuvaa konsernirakennetta. Tällä tavoin näin monimutkaista asiakokonaisuutta voidaan lähestyä käytännönläheisesti ja mahdollisimman yksinkertaisesti lukijan näkökulmasta. Aihetta lähestytään myös listattujen yhtiöiden näkökulmasta tutkielman teoriaosuudessa¹¹. Tämä siitä syystä, että KHO:n ratkaisuja hyödynnetään esimerkkeinä tutkielman muutamassa kohdassa, eikä vastaavia ratkaisuja löydy listaamattomien yhtiöiden osalta. Ratkaisut on valittu osaksi tutkielmaa havainnollistamaan aiheeseen liittyviä, teoreettisia osa-alueita ja lisäämään tutkielman käytännönläheisyyttä.

Tutkielman toinen johtopäätösluku ja samalla tutkielman viimeinen luku eli luku 6 sisältää loppupäätelmät. Tutkielman edetessä nousseet johtopäätökset summataan yhteen ja esitetään johtopäätöksiin liittyvää pohdintaa. Tämän lisäksi käsitellään myös

¹¹ Luvut 2-4.

tulevaisuuden kannalta muutamia tärkeitä seikkoja, sekä pohditaan mitä vero-oikeudellisia elementtejä tulisi kehittää velkakonversioon ja rahoitusrakenteen uudelleenjärjestelyyn liittyen, jotta hyödyt ja haitat olisivat tunnistettavissa jo ennen varsinaisia toimenpiteitä, esimerkiksi ennen toteutettavaa yrityskauppaa. Viimeisen luvun jälkeen esitetään tutkielmassa hyödynnetyt tieteelliset lähteet.

2 Osakeyhtiön rahoitus

2.1 Rahoituksen lajit

Organisoitumismuodosta riippumatta, yritykset tarvitsevat rahoitusta toimintansa ylläpitämiseen. Organisaatioille tyypillistä on menojen syntyminen ennen tuloja¹². Lisäksi investointien tekeminen on yrityksen elinkaaren eri vaiheissa lähes välttämätöntä. Yhtiön omistukseen ja varallisuuteen oikeuttavien osakkeiden jakaminen sijoittajille on käytännössä osakeyhtiön rahoituksen perusta. Sijoittajien yhtiöön tekemät sijoitukset voivat olla joko oman tai vieraan pääoman ehtoisia niiden taloudellisten ja juridisten ominaisuuksien perusteella. Ulkoisten sijoitusten lisäksi yrityksen toiminta voi sisäisesti kerryttää yhtiöön voittovaroja, jotka voidaan jättää yhtiön omaan käyttöön. Tätä rahoituksen muotoa kutsutaan tulorahoitukseksi.¹³

Rahoituksen jaottelulla oman ja vieraan pääoman ehtoisiin lajeihin on merkitystä muun muassa yhtiön arvon, suorituskyvyn, omistajien sekä velkojien näkökulmasta tarkasteltuna. Yrityksen kykyä suoriutua sille asetetuista velvoitteistaan sekä mahdollisuutta saada lisää velkaa peilataan yhtiön vakavaraisuuteen eli soliditeettiin. Hyvän soliditeetin omaavaa yhtiötä pidetään yleensä luotettavampana ja vakaasti toimintaansa ylläpitävänä. Tällaisen yhtiön taseella omaa pääomaa on enemmän suhteessa vieraaseen, velkarahoitukseen perustuvaan pääomaan. Vaikka vieras pääoma onkin velkaa ja velkaantuneisuus mielletään lähtökohtaisesti epäedulliseksi asiaksi, ei päätelmä ole niin suoraviivainen. Jos toinen rahoituksen laji olisi selkeästi toista taloudellisilta ja juridisilta ominaisuuksiltaan edullisempi, ei yhtiöiden taseilla näkyisi sekä oman että vieraan pääoman ehtoisen rahoituksen kombinaatioita siinä mittakaavassa mitä nykyliiketoimintatodellisuudessa nähdään.¹⁴

¹² Mähönen – Villa, 2020, s. 79: Kyse on toisin sanoen reaali-prosessin viiveestä.

¹³ Mähönen – Villa, 2020, s. 66-68.

¹⁴ Mähönen – Villa, 2020, s. 365-366.

Pääomasijoittajien yhtiöön tekemiin sijoituksiin liittyy aina riski, jonka suuruus määräytyy pääoman lajin mukaan. Pääoman eri lajeihin liittyy erilainen maksunsaantijärjestys, jonka mukaan sijoittajat saavat kiinteän korvauksen tekemästään sijoituksesta yhtiöön, vaikka yhtiön toiminta olisi tappiollista ja maksukyky vaarantuisi. Lähtökohtaisesti vieraan pääoman sijoittajat ovat oman pääoman sijoittajiin verrattuna huomattavasti paremmassa maksunsaantijärjestyksessä ja ovat oikeutettuja korvaukseen yhtiöön tekemästään sijoituksesta. Koska sijoituksen riski ja tuotto-odotus kulkeva käsi kädessä, tulee sijoittajien arvioida oma riskipositionsa ja valita mahdollisuuksiensa mukaan oman ja vieraan pääoman ehtoisen sijoituksen välillä.¹⁵

Vero-oikeuden näkökulmasta tarkasteltuna jaottelu omaan ja vieraaseen pääomaan auttaa vastaamaan kysymykseen: Osinkoa vai korkoa? Pääoman käytöstä maksetaan aina korvaus, joka voi olla voitonjaoksi mielletävää osinkoa tai velasta maksettua korvausta eli korkoa. Näiden pääoman käytöstä maksettujen korvausten verokohtelut eroavat toisistaan merkittävästi ja siksi rajanveto niiden välille on tärkeää. EVL 7 §:n mukaan elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä syntyneet menot ja menetykset ovat vähennyskelpoisia elinkeinotulosta. EVL 18.1 §:n 2 kohdan mukaan myös niissä tilanteissa, kun korko riippuu liikkeen tuloksesta, on korkokulut määritelty vähennyskelpoiseksi elinkeinotoimintaa harjoittavan yhtiön tuloverotuksessa. Osinkoon ei kohdistu vastaavaa sääntelyä, vaan yhtiön maksama osinko on lähtökohtaisesti aina vähennyskelvoton toimi. Näin ollen oman ja vieraan pääoman välisellä rajanvedolla on välillinen vaikutus siihen, millainen verokohtelu pääoman käyttöön kohdistuu niin korvauksen maksajan kuin sen saajankin verotuksessa.¹⁶

2.2 Oma pääoma

Osakeyhtiön oma pääoma koostuu KPA 1 luku 6 §:n mukaan osake-, osuus- tai muusta vastaavasta pääomasta, rahastoista, edellisten tilikausien voitosta tai tappiosta ja

¹⁵ Lautjärvi, 2011, s. 1-5.

¹⁶ Isomaa-Myllymäki – Myllymäki, 2017, s. 32-37.

tilikauden voitosta tai tappiosta. Omaan pääomaan tehtyjen kirjausten sisältö määräytyy KPL:n ja OYL:n määritteleviin kirjaussäännöksiin. Muun muassa osakepääoma muodostuu OYL:n säännösten mukaisesti ja käyvän arvon rahasto kirjanpitolain mukaisesti. IFRS-standardit sisältävät vähimmäisvaatimukset oman ja vieraan pääoman eristä eivätkä siten esitä tyhjentävää luetteloa siitä, mitä pääomaerien tulisi sisältää. IAS 1.54:n (*Tilinpäätöksen esittäminen* -standardi) mukaan omaan pääomaan tulisi sisällyttää vähintään vähemmistön osuus ja emoyhteisön omistajille kuuluva oma pääoma.¹⁷

Oma pääoma voidaan jakaa kahteen kategoriaan, sisäiseen ja ulkoiseen omaan pääomaan. Yrityksen liiketoiminnasta ansaitut, tulorahoituksen voittovarot ovat sisäistä ja osakeannin kautta saadut sijoitukset ulkoista omaa pääomaa. Oman, kuten vieraan pääoman ehtoiseen rahoitukseen liittyy sekä hyviä että huonoja puolia. Yritys ei ole velvollinen maksamaan omalle pääomalle tuottoa eli korkoa eikä myöskään tekemään pääoman palautusta. Jos yhtiö kohtaa maksukyvyttömyyden, on osakkeenomistaja verrattane huonossa asemassa. Osakkeenomistajan asema on tilanteen luonteesta riippuen kaksijakoinen yhtiön jakaessa voittoja. Kun yrityksen taloudellinen tilanne on vakaa ja voittovaroja on kertynyt reilusti, voi osakkeenomistajan saama osinko olla merkittävä. Toisaalta osinkoa voidaan jakaa vain silloin, kun tilikauden tuloksesta ja aikaisempien tilikausien kerryttäneistä vapaasta omasta pääomasta on vähennetty verot ja korot ja vapaata omaa pääomaa on vielä jäljellä¹⁸.

Koska sijoittajien saama tuotto määräytyy markkinatilanteen mukaan, on sitä mahdotonta kertoa etukäteen. Markkinoita koskee pääsääntö siitä, että riski ja tuotto korreloivat positiivisesti eli mitä suurempi riski sijoituskohteeseen kohdistuu, sitä suurempi on myös sijoittajien tuotto-odotus. Siksi oman pääoman ehtoinen rahoitus voidaan jossain tilanteissa todeta yrityksen näkökulmasta kalliiksi vaihtoehdoksi.¹⁹

¹⁷ Leppiniemi ja muut, 2021, s. 11-12.

¹⁸ Maksukykytesti: OYL 13 luku 2 §.

¹⁹ Knüpfer - Puttonen, 2014, s. 31-33.

2.3 Vieras pääoma

KPA 1 luvun 6 § sisältää 11-kohtaisen luettelon, joka määrittelee vieraan pääoman sisällön. Luettelon sisältämät erät ovat pääosin erilaisia lainaeriä²⁰. Toisin kuin oman pääoman erien osalta, kirjanpitolaissa tai -asetuksessa ei ole säädetty vieraan pääoman erien sisällöstä. Poikkeuksen kuitenkin tekee taseen erät ”siirtosaamiset ja siirtovelat”, jonka määritelmä löytyy KPL 4 luvun 6 §:stä²¹. IAS 1.54:n mukaan taseessa vieraan pääoman erinä tulisi vähintään esittää osto- ja rahoitusvelat, muut velat, varaukset, rahoitusvelat, kauden verotettavaan tuloon perustuvat verovelat, laskennalliset verovelat sekä myytävänä olevaksi luokiteltuun luovutettavien erien ryhmään sisältyvät velat.²²

Vieras pääoma on velkaa, joka täytyy tietyn ajan kuluessa maksaa velkojilleen takaisin. Vieraan pääoman ehtoiseen rahoitukseen liittyy siten aina takaisinmaksuvelvollisuus, toisin kuin omaan pääomaan. Velan takaisinmaksusta sovittaessa velalle määritellään myös korko, velkojan tuotto. Sopimusoikeudellisesti velallinen on velvoitettu maksamaan velkojan taloudelliselle panokselle tuottoa. Korko määritellään lähtökohtaisesti sitä korkeammaksi, mitä riskisemmäksi yritys koetaan. Toisaalta verotuksen näkökulmasta velkojen korot ovat velalliselle vähennyskelpoisia EVL 18 §:n 1 momentin 2 kohdan säännöksen mukaan²³. Maksukyvyttömyystilanteissa velkojat ovat sijoittajiin verrattuna huomattavasti paremmassa asemassa, sillä heidät maksetaan konkurssipesästä ensimmäisinä ”ulos”. Yrityksen vielä toimiessa velkojilla ei kuitenkaan ole sijoittajiin verrattavia oikeuksia, eli oikeutta äänestää yhtiökokouksessa sekä saada osinkoa yhtiön tekemästä voitosta.

Vieraan pääoman mukanaan tuomat velvoitteet voivat altistaa yrityksen taloudellisesti hankalaan tilanteeseen. Jos vieraan pääoman hyödyntämisestä tulee liiallista ja velkoja

²⁰ ks. tarkemmin KPA 1 luku 6 §.

²¹ ks. tarkemmin KPL 4 luku 6 §.

²² Leppiniemi ja muut, 2021.

²³ Verohallinto, Korkovähennysoikeuden rahoittaminen yritysverotuksessa, 2022.

alkaa nähdä yrityksen aiempaa riskisempänä, voivat vieraaseen pääomaan liittyvät kustannukset nousta huomattavasti. Edellä mainitun EVL:n pykälän mukaan velkojen korot ovat kuitenkin vähennyskelpoisia velallisen verotuksessa, mikä puolestaan on verotuksen näkökulmasta vieraan pääoman ehtoisen rahoitusmuodon edullinen ominaisuus.

Koska vieraan pääoman ominaisuudet ovat sekä hyödyllisiä että haitallisia, tulisi yrityksen pääomarakennetta määriteltäessä tarkastella eri pääomaluokkien ominaisuuksien välistä suhdetta. Verohyötyjen ylittäessä mahdollisesti kasvaneet kustannukset, on velkavoittoisuus pääomarakenteelle edullista ja päinvastoin. Siksi sekä omasta että vieraasta pääomasta muodostuvaa pääomarakennetta voidaan pitää ihanteellisena.²⁴

2.4 Välirahoitus

Nimensä mukaisesti välirahoitus eli niin sanottu *mezzanine financing* sijoittuu ominaisuuksiltaan oman ja vieraan pääoman väliin. Välirahoitusinstrumentteja ei voi suoraan luokitella yhtiöoikeudellisesti kumpaankaan pääomaluokkaan, vaan ne sisältävät sekä vieraan että oman pääoman piirteitä. Siksi osakeyhtiölaki määrittelee välirahoitusinstrumenttien oikeudellisen luonteen, niihin liittyvien ominaisuuksien mukaisesti. Osapuolet voivat sopia näistä ominaisuuksista tapauskohtaisesti, sopimusoikeuden rajoissa²⁵. Näin sopimus- ja velvoiteoikeudellinen sääntely vaikuttavat myös keskeisesti välirahoitukseen. Välirahoitusinstrumentteja ovat muun muassa vaihtovelkakirjalaina, pääomalaina ja optiolaina, jotka otettiin käyttöön OYL:ssä 1.9.1997 voimaan tulleen muutoksen myötä²⁶.

Tavallisen lainan rinnalla tutkielmassa tarkastellaan ja vertaillaan pääomalainaa ja vaihtovelkakirjalainaa, eli kyseisiä välirahoitusinstrumentteja ja niiden konvertoimista

²⁴ Ross, Westerfield & Jordan, 2003, s. 570–590.

²⁵ Lautjärvi, 2015.

²⁶ Verohallinto, Osakeyhtiölain uudet rahoitusvälineet verotuksessa, 1997.

osaksi velallisyhtiön omaan pääomaan. Siksi välirahoitusinstrumenttien teoreettiseen taustaan ja niiden kirjanpidollisiin sekä verotuksellisiin ominaisuuksiin perehtyminen on tässä vaiheessa tutkielmaa mielekästä.

Välirahoitusinstrumenttien käyttö on yleistynyt 2000-luvun tuoman rahoitus- ja pääomamarkkinoiden kansainvälistymisen ja sen luoman integraation myötä. Rahoitusinstrumenteilta vaaditaan jatkuvasti suurempaa joustavuutta, monipuolisuutta sekä sitä, että sijoittajien tarpeet ja strategiset tavoitteet tulisivat paremmin huomioituiksi.²⁷ Välirahoitusinstrumentteja hyödynnetään lähtökohtaisesti silloin, kun perinteisten rahoitusmuotojen käyttäminen aiheuttaisi rahoittajien välisiä intressiristiriitoja tai kun perinteiset rahoitusmuodot eivät muuten olisi tarkoituksenmukaisia kyseisessä tilanteessa.²⁸

Välirahoitus ei kuitenkaan ole kirjanpidollisesti, eikä siten verotuksellisestikaan erillinen rahoitusmuoto vaan välirahoitusinstrumentit esitetään kirjanpidossa joko omana tai vieraana pääomana. Taseella ei siis ole omaa välirahoituksen erää, vaan välirahoitusinstrumentit esitetään pääsääntöisesti voimassa olevan kirjanpitokäytännön mukaan vieraan pääoman alla, omana eränään²⁹. Esitystapa määräytyy kuitenkin tapauskohtaisesti ja joissain tilanteissa välirahoitusinstrumentti voidaan nähdä kuuluvaksi enemmän omaan kuin vieraaseen pääomaan sen ominaisuuksien perusteella.³⁰

Välirahoitusinstrumenttien luokittelulla joko omaan tai vieraaseen pääomaan on merkitystä myös verotuksen näkökulmasta tarkasteltuna. Yhtiöoikeudellisesti ja taloudellisesti luokittelu pääomaluokkiin ei kuitenkaan ole ratkaisevassa asemassa.

²⁷ Lautjärvi, 2011, s. 1-2.

²⁸ Knüpfer - Puttonen, 2014, s. 42.

²⁹ ks. tarkemmin KILA 1787/2006.

³⁰ Engblom ja muut, 2022, s. 259.

Keskeisintä on tunnistaa instrumentteihin liittyvät tosiasialliset oikeudet ja velvollisuudet, tarkastelemalla välirahoitusinstrumentteja oman ja vieraan pääoman kautta.³¹

Voimassa oleva vero-oikeudellinen lainsäädäntö ei suoranaisesti ota kantaa välirahoitusinstrumenttien verokohteluun eikä laista siten löydy niitä koskevia, nimenomaisia säännöksiä. Välirahoitusinstrumenttien verokohtelu ratkaistaan yleensä niihin kohdistuvia osakeyhtiö-, kirjanpito- ja sopimusoikeudellisia sääntöjä sekä oikeuskäytäntöä tulkitsemalla.³² Pääoma- ja vaihtovelkakirjalainaa tarkastellaan yksityiskohtaisemmin luvussa 4, niiden ollessa tutkielman rajauksen mukaisesti käsiteltävät välirahoitusinstrumentit.

³¹ Mähönen, Villa, 2006, s. 75-105.

³² Lautjärvi, 2015.

3 Velkakonversio

3.1 Konvertointi rahoitusrakenteen uudelleenjärjestelyssä

Strategisista tai pakottavista syistä rahoitusrakennetta voidaan uudelleen järjestellä monella eri tavalla, joista yksi on tämän tutkielman käsittelemä velkakonversio. Velkakonversiolla tarkoitetaan yleisessä oikeuskäytännössä velan muuntamista, eli konvertointia, oman pääoman ehtoiseksi sijoitukseksi eli osaksi velallisyhtiön omaa pääomaa. Velkakonversiolla ei ole oikeudellista määritelmää eikä OYL:ssä tai EVL:ssä ole konvertointia koskevia erityissäännöksiä siitä huolimatta, että se on ollut - ja on edelleen - yksi merkittävimmistä rahoituksen uudelleenjärjestelykeinoista Suomen taloushistoriassa. Alun perin velkakonversiota hyödynnettiin lähtökohtaisesti tilanteissa, joissa yhtiö oli konkurssiuhan alla. 1990-luvulla konversion suosio strategisena työkaluna nousi konkurssin välttämisen rinnalle ja on nykyään yksi suosituimmista järjestelykeinoista, jota hyödynnetään esimerkiksi ennen yrityskauppaa.³³

Ennen yrityskaupan toteuttamista ja kauppahinnasta sopimista konversiolla voidaan parantaa yhtiön omavaraisuusastetta ja vakavaraisuutta. Lisäksi oman pääoman määrää lisäämällä ja vieraan pääoman määrää vähentämällä voidaan pienentää korkokuluja sekä muita velkaan mahdollisesti liittyviä kustannuksia. Verojen ollessa yksi yhtiön merkittävimmistä kulueristä, jolla on vaikutusta niin kassavirtaan kuin tilinpäätöksen tunnuslukuihin, velkakonversiolla voidaan saada aikaan merkittäviä säästöjä³⁴. Myös yrityskaupan jälkeen konversio voi olla taloudellisesti kannattava toimi, jos omavaraisuusastetta halutaan parantaa ja muokata jo olemassa olevaa rahoitusrakennetta.³⁵

Käytännössä velan konvertoinnin ydin on *velan muuntaminen omaksi pääomaksi*. Muuntaminen tulee toteuttaa osakeyhtiölain muodollisten ja aineellisten säädösten

³³ Engelberg ja muut, 2022, s. 17-19.

³⁴ Hakkarainen - Svennas, 2011, s. 181.

³⁵ Engelberg ja muut, 2022, s. 17-20.

puitteissa, noudattamalla käytettävää muuntamismekanismia. Kulloinkin käytetyn muuntamismekanismien sisältö määräytyy sen mukaan, minkälaista lainaa eli velkaa ollaan konvertoimassa ja miten.³⁶ Velkakonversiota hyödynnettäessä puhtaasti strategisista syistä, tulisi sen suunnittelu aloittaa hyvissä ajoin. Juridisen, rahoituksellisen ja verotuksellisen näkökulman miettiminen ja näiden rakenteiden muokkaaminen voi viedä jopa puoli vuotta juridisten vaatimusten johdosta.³⁷

3.2 Konvertointi yhtiöoikeuden, kirjanpidon ja verotuksen näkökulmasta

Yhtiöoikeudellisesti velkakonversiolla tarkoitetaan *taseen sisäistä järjestelyä*, jossa vieraasta pääomasta *siirretään* varoja oman pääoman alle. Siirron seurauksena yhtiön varojen kokonaismäärä ei muutu, eli yhtiöön ei tule uusia varoja eivätkä varat myöskään vähene. Ainoastaan oman ja vieraan pääoman välinen suhde muuttuu.³⁸

Myös velallisyhtiön velkojien asema muuttuu, kun velkojista tulee konversion seurauksena yhtiön osakkeen omistajia. Kun yhtiöön tulee uusia omistajia, yhtiön määräysvalta voi osittain tai kokonaan siirtyä vanhoilta omistajilta uusille. Yhtiön näkökulmasta voi siis tapahtua omistuksen laimeneminen eli *diluutio*. Konkurssin uhatessa, yhtiön osakepääoma on lähtökohtaisesti matalalla tasolla - lähes arvoton -, mikä tarkoittaa osakkeiden edullista merkintähintaa. Velkojan merkityksessä osakkeita velkamääräänsä vastaan, voi velkoja saada määrällisesti paljon osakkeita, mikä puolestaan tarkoittaa voimakkaampaa diluutiota ja vanhojen omistajien kannalta epäedullisempaa asetelmaa. Konkurssin välttämiseksi tämä voi kuitenkin osoittautua ainoaksi ja parhaaksi vaihtoehdoksi vanhojenkin omistajien näkökulmasta. Jos vanhat omistajat säilyttävät konversion yhteydessä edes jonkin suuruisen omistuksen, voivat he hyötyä yhtiön potentiaalisesta tervehtymisestä, kannattavuuden parantumisesta ja siten omistuksen arvonnoususta.³⁹

³⁶ Engelberg ja muut, 2022, s. 132-133.

³⁷ Hakkarainen - Svennas, 2011, s. 181-182.

³⁸ Mähönen, Villa, 2012, s. 353.

³⁹ Mäkitalo, 2018, s. 23.

Yhtiöoikeudellisesti konversio on varsin vapaamuotoinen prosessi, eikä sille ole asetettu velallisyhtiön hallitukselta saadun luvan lisäksi muita oikeudellisia vaatimuksia.⁴⁰ Konversio voidaan siten toteuttaa usealla eri tavalla. Penttilä esittää kolme vaihtoehtoista konversion toteutustapaa yhtiöoikeudellisesti, joista ensimmäinen on osakemerkintä. Osakemerkintä toteutetaan kuittaamalla osakemerkinnän kohteena oleva summa alkuperäistä lainasaatavaa vastaan. Käytännössä osakemerkintä tapahtuu suunnatun osakeannin⁴¹ kautta. Suunnatussa osakeannissa velkojan saamien osakkeiden merkintähinta kuittaa velkojan alkuperäisen saamisen. Kuittaustilanne eroaa muista osakkeiden maksutavoista siten, että ”raha ei liiku”. Velvoiteoikeudellinen määritelmä kuittaukselle on vastakkaisten saamisoikeuksien lakkaaminen toistensa peittävilta osilta⁴². Velkamäärää alennetaan osakkeiden merkintää vastaan, eli velkojat saavat merkitä osakkeita velkansa verran ja näin taseen loppusumma ei muutu. Konvertoitua lainasaamista ei välttämättä tarvitse kokonaan konvertoida osaksi osakepääomaa, vaan jaottelu osakepääoman ja muun oman pääoman välillä on myös mahdollista.⁴³

Toinen vaihtoehto on tehdä sijoitus velallisen yhtiön osakepääomaan ja kuitata tämän sijoituksen merkintähinta alkuperäisellä lainasaamisella ilman osakeantia ja siten osakkeiden liikkeellelaskua⁴⁴. Osakepääoman kasvattaminen ilman osakkeiden liikkeellelaskua vaikuttaa kuitenkin kyseenalaiselta eikä tätä vaihtoehtoa välttämättä tulisi hyödyntää konversiossa käytännön tasolla siitä huolimatta, että se teoreettisesti olisikin mahdollista. Kolmas ja Penttilän esittämistä konversiovaihtoehdoista viimeinen

⁴⁰ Immonen ja muut, 2014, s. 74.

⁴¹ OYL 9:3:n mukaan osakkeenomistajilla on osakeyhtiöoikeudellisen pääsäännön mukaisesti merkintäetuoikeus annettavia osakkeita kohtaan, omistuksensa mukaisessa suhteessa. Tämä pääsääntö ei kuitenkaan ole ehdoton, vaan osakeanti voidaan toteuttaa myös *suunnattuna osakeantina*, jos siihen on taloudellisesti tarpeeksi painava syy yhtiön kannalta (OYL 9:4.1). Esimerkiksi saneerauksen yhteydessä toteutettu suunnattu osakeanti osana velkakonversiota on luonnollisesti yhtiön etu. Tarpeeksi painava taloudellinen syy riippuu tapauskohtaisesta arvioinnista.

⁴² Immonen ja muut, 2014, s. 57.

⁴³ Penttilä, 2018, s. 15-18.

⁴⁴ Penttilä, 2018, s. 15-18.

vaihtoehto on lainasaamisen muuntaminen osaksi yhtiön sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoa (SVOP-rahastoa), kuittaamalla SVOP-sijoituksen merkintähinta alkuperäisellä lainasaamisella.⁴⁵

Ahonen ja Viitala sekä Mutanen ja Lehtimäki tukevat Penttilän näkemystä ensimmäisestä konversion toteutustavasta. Ahosen ja Viitalan mukaan velkakonversio tapahtuu lähtökohtaisesti suunnatulla osakeannilla, jossa aiemmin esitetyn mukaan osakkeiden merkintähinta kuittaa alkuperäisen lainasaamisen.⁴⁶ Mutanen ja Lehtimäki näkevät konversion samalla tavalla. Heidän mielestään konversiota tulisi lähestyä OYL 9 luvun 4 §:n näkökulmasta ja konversio tulisi siten mieltää suunnatuksi, velkojille järjestetyksi osakeanniksi. Osakeannin seurauksena osakkeiden merkintähinta kirjataan yhtiössä osakepääomaan OYL 9 luvun 6 §:n mukaan, kunhan KPL:ssä tai osakeantipäätöksessä ei toisin määrätä.⁴⁷ Näiden näkemysten valossa voitane tehdä päätelmä siitä, että konversio tulisi pääsääntöisesti toteuttaa suunnatulla osakeannilla.

EVL 4§ määrittelee elinkeinotoiminnan veronalaiseksi tuloksi ”*elinkeinotoiminnassa rahana tai rahanarvoisena etuutena saadut tulot*”.⁴⁸ Veronalaista elinkeinotuloa sen sijaan ei ole omana tai vieraana pääomana saadut erät eikä osakeyhtiön omien osakkeiden luovutuksista saadut vastikkeet EVL 6§:n 1 momentin 2 ja 3 kohdan mukaan. Osakeannin kautta toteutettua velan muuttamista osaksi omaa pääomaa voidaan pitää osakkeiden luovutuksesta saatuna vastikkeena, joten velkakonversiota ei tulisi pääsääntöisesti pitää verotettavana tulona. Yhtiön saamien verovapaiden pääomasijoitusten tunnistamisessa voidaan hyödyntää seuraavia tunnusmerkkejä: tasarvoisten perusteiden mukainen suoritus, ilman välitöntä ja suoranaista vastasuoritusta sekä suorituksen pysyvyys ja lopullisuus. Viimeisintä tunnusmerkkiä ei kuitenkaan tule pitää ehdottomana, sillä konkurssin välttämiseksi saadut osakkaiden tekemät

⁴⁵ Penttilä, 2018, s. 15-18.

⁴⁶ Ahonen – Viitala, 2011, s. 291.

⁴⁷ Mutanen – Lehtimäki, 2010, s. 14-15.

⁴⁸ ks. tarkemmin EVL 4 §.

suoritukset voidaan määritellä pääomansijoituksen sijaan lainaksi.⁴⁹ Vero-oikeudellisesti konversiota ja sen seurauksia ei ole sen yksityiskohtaisemmin määritelty, sillä yleispäteviä säädöksiä tai verolainsäädäntöön perustuvia linjauksia ei ole pystytty tekemään. Vero-oikeudelliset seuraukset on aina määriteltävä tapauskohtaisesti, nojaten KPL:n sekä OYL:n linjauksiin. Myöskään OYL:ssä ei ole tyhjentävästi otettu kantaa vieraan pääoman ehtoisen rahoituksen konvertointiin, lukuun ottamatta pääomalainaa. Tähän palataan yksityiskohtaisemmin tutkielman luvussa 4.2.

3.3 Konvertointi SVOP-rahastoon

OYL 8 luvun 2 §:n määrittelemä SVOP-rahasto on taseen vapaan oman pääoman erä.⁵⁰ Vapaan pääoman luonteensa johdosta SVOP-rahasto on erittäin joustava ja käyttökelpoinen taseen erä. Rahastoon voidaan kirjata hyvinkin erilaisia suorituksia yrityksen elinkaaren eri vaiheissa, muun muassa yritystä perustettaessa tai osakeantien ja yritysjärjestelyjen yhteydessä. Esimerkiksi edellisten tilikausien voittoja ja tappioita, osakemerkintöjen emissiovoittoja tai muita oman pääoman sijoituksia, joita ei määrätä merkittäväksi mihinkään muuhun rahastoon voidaan sijoittaa SVOP-rahaston alle. Rahasto on siis ikään kuin sijoituspaikka sellaisille erille, jotka eivät lähtökohtaisesti kuulu taseella minnekään muualle.⁵¹

Tyypillisesti rahastoa voidaan myös kasvattaa konversion seurauksena, muuntamalla edellä esitetyn mukaisesti velka kyseiseen rahastoon. Yleisin velan konvertointi SVOP-sijoitukseksi toteutetaan emo- ja tytäryhtiön välillä silloin, kun emoyhtiö haluaa parantaa tytäryhtiön omaa pääomaa. Velan konvertointi SVOP-rahastoon vaatii aina velkojan antaman suostumuksen OYL 12 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan. Rahaston joustavuutta lisää myös se, että SVOP-rahastoon voivat tehdä osakkeenomistajien lisäksi sijoituksia yhtiön ulkopuoliset tahot. Rahaston joustavuudesta huolimatta yhtiön johdon tulee

⁴⁹ Andersson - Penttilä, 2014, s. 90-91 ja s. 159-163.

⁵⁰ OYL 8 luku 2 §.

⁵¹ Blomqvist – Malmivaara, 2016, s. 57-59.

noudattaa huolellisuutta SVOP-sijoitusten kirjaamisessa ja merkitä erät taseeseen selkeästi erillisiksi eriksi niiden myöhempää hyödyntämistä ajatellen.⁵²

Verrattuna osakepääomaan tehtyyn sijoitukseen, SVOP-rahastoon tehty konvertointi on verotuksen näkökulmasta hieman monimutkaisempi ja siten tulkinnanvaraisempi. Vaikka SVOP-sijoituksessa onkin yhtiöoikeudellisesti kyse pääomansijoituksesta velallisyhtiön omaan pääomaan ja EVL 6 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdan perusteella omana pääomana saadut erät eivät ole yhtiön veronalaista tuloa, ei verotuksen näkökulmasta voida tehdä yhtä suoraviivaista päätelmää. Verolainsäädännössä ei nimittäin ole SVOP-rahastoa koskevia säännöksiä. Lähtökohtana verotuksen näkökulmasta tehtäviin johtopäätöksiin on se, että SVOP-sijoitus täyttää EVL 6.2§:n mukaiset vaatimukset pääomansijoituksesta ja on siten rinnastettavissa pääomasijoitukseksi. Tämä tarkoittaa siis sitä, että SVOP-sijoitusta tulisi lähtökohtaisesti pitää yhtiön verovapaana tulona.⁵³

Tästä pääsäännöstä poiketen SVOP-sijoituksen voidaan poikkeuksellisesti tulkita olevan veronalaista tuloa yhtiölle niissä tilanteissa, kun sijoittaja ei ole yhtiön osakkeenomistaja. Tällöin jos kyse on konsernista, on sijoittaja konserniin kuulumaton lainanantaja eli esimerkiksi pankki. Lisäksi veronalainen tulo tulee kysymykseen silloin, kun SVOP-sijoitus tapahtuu konsernissa, jossa varojen sijoittajalla on välillinen eikä suora omistus yhtiössä.⁵⁴ Kyseinen asetelma toteutuu esimerkiksi silloin, kun emoyhtiö konvertoi lainaansa ei suoraan tytäryhtiönsä taseella vaan epäsuorasti tytäryhtiönsä tytäryhtiöön, josta emolla ei ole suoraa omistajuutta.⁵⁵ Käytännössä pankit eivät kuitenkaan koskaan hanki velallisen yhtiön osakkeenomistajuutta ja siksi tilanne, jossa SVOP-sijoituksen tekisi ulkopuolinen velkoja ilman aikaisempaa osakeomistusta vaikuttaa käytännössä mahdottomalta, ainoastaan teoreettisesti ajateltuna mahdolliselta vaihtoehdolta. Varsinkin arvoa sisältävän velkasaatavan kohdalla pankin suostuminen velkakonversioon

⁵² Blomqvist – Malmivaara, 2016, s. 57-59.

⁵³ Hakkarainen - Svennas, 2011, s. 222.

⁵⁴ Hakkarainen - Svennas, 2011, s. 222.

⁵⁵ Hakkarainen - Svennas, 2011, s. 238.

tuntuu epäloogiselta eikä näin ole oletettavasti tapana toimia lähtökohtaisesti koskaan. Pankin tekemän velkakonversion SVOP-rahastoon voisi jopa tulkita olevan peiteltyä osingonjakoa, sillä se muistuttaa lainan anteeksiantoa⁵⁶.

Näin ollen konvertointia on perusteltua tarkastella lähtökohtaisesti EVL 6.2 §:n mukaisena verovapaana pääomansijoituksena. Ehtona on kuitenkin se, että velkoja on ennestään velallisen yhtiön osakkeenomistaja. Kyseinen asetelma toteutuu aina esimerkiksi emo- ja tytäryhtiön välisissä velkakonversioissa. Konserniin kuuluvien osapuolten välisen SVOP-sijoituksen verovapautta tukee myös rahastosta konversion jälkeen toteutetun varojenjaon verokohtelu. Verohallinnon SVOP-rahastoa käsittelevän syventävän vero-ohjeen mukaan varojenjakoa SVOP-rahastosta on pääsääntöisesti verotuksessa osinkoa, ellei verovelvollinen pysty osoittamaan kyseessä olevan pääomasijoituksen palautus. Pääomasijoituksen palautusta kohdellaan verotuksessa luovutuksena. Osinkoa koskevat säännökset ovat TVL 33 a §:n 3 momentissa julkisesti noteeratun yhtiön⁵⁷ osalta. SVOP-rahastosta saadusta varojenjaosta, jota verotetaan osinkona ei vähennetä osakkeiden hankintamenoa, vaan tulee vähennettäväksi vasta osakkeiden luovutuksen yhteydessä.⁵⁸ Verohallinnon ohjeen mukaan verovelvollisen on annettava ”luotettava selvitys” siitä, että varojenjakoa halutaan käsiteltäväksi luovutuksena. Selvityksen on sisällettävä selvitys siitä, että varoja jaetaan julkisesti noteeraamattomasta yhtiöstä, jaettavat varat ovat peräisin pääomansijoituksesta, pääomansijoituksen tehnyt henkilö saa palautuksen sekä sijoituksen tekemisestä on varoja jaettaessa kulunut enintään kymmenen vuotta. Selvityksen ja vaatimus varojenjaon verottamisesta luovutuksena voi esittää veroilmoituksen yhteydessä tai verotuksen päättymisen jälkeen muutoksenhaussa.⁵⁹

Selvityksen keskeisimmän sisällön voisi kiteyttää niin, että verovelvollinen pystyy osoittamaan sen, että yhtiöön on todella tehty pääomansijoitus, joka palautetaan

⁵⁶ Lehtimaja, 2014, s. 412.

⁵⁷ Julkisesti noteeraamattoman yhtiön osalta säännökset ovat TVL 33 b§:n 6 momentissa.

⁵⁸ Verohallinto, Vapaan oman pääoman rahaston varojenjakoa verotuksessa, 2022.

⁵⁹ Verohallinto, Vapaan oman pääoman rahaston varojenjakoa verotuksessa, 2022.

sijoituksen tehneelle osapuolelle. SVOP-sijoituksen kohdalla tämän osoittaminen ei pitäisi olla vaikeaa. Luopuessaan velkasaatavastaan, velkoja nimittäin tulee sijoittaneeksi nämä varat kuittausmenettelyn kautta yhtiön pääomaan. Seuraavaksi tarkastelemme lainasaatavan konvertointia oikeustapausten avulla.

Vaasan HaO 22.10.2014

” Yhtiö A oli hankkinut yhtiön B koko osakekannan ranskalaiseen konserniin kuuluvalta ruotsalaiselta yhtiöltä. Samassa yhteydessä A oli eri kaupalla hankkinut konsernilla B:ltä olevat 25,4 miljoonan euron lainasaamiset yhden euron kauppahinnalla.

Emoyhtiö A oli hakenut ennakkoratkaisua siitä, mikäli se muuntaa tytäryhtiöltään B:ltä olevan 25,4 miljoonan euron lainasaatavan B:n omaksi pääomaksi sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon, voidaanko muunto tehdä ilman, että se aiheuttaa A:lle veronalaista tuloa. Saatavan hankintameno yksi euroa on tarkoitus kirjata B:n osakkeiden hankintameno lisäykseksi.

Verohallinto oli ennakkoratkaisussaan lausunut, että emoyhtiö A:lle katsotaan realisoituvan lainasaamisen nimellisarvon ja sen hankintameno erotuksen suuruinen veronalainen tulo.

Hallinto-oikeus hyväksyi A:n valituksen, kumosi Verohallinnon ennakkoratkaisun ja lausui uutena ennakkoratkaisuna, että jos B:n emoyhtiö A:lle oleva velka muunnetaan sijoitukseksi tytäryhtiö B:n sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon, ei muuntaminen aiheuta veronalaisen tulon muodostumista A:lle.

Perusteluinaan hallinto-oikeus totesi, että kyse on emoyhtiön ja tytäryhtiön välisestä todellisesta velkasuhteesta. Tytäryhtiön velkojen konvertointi sen omaan pääomaan suoritetaan ilman välitöntä vastasuoritusta emoyhtiölle. Kun saamisten hankintahinta yksi euroa kirjataan osakkeiden hankintameno, konvertointi ei aiheuta emoyhtiön kirjanpidossa sellaista tapahtumaa, josta sille kertyisi kirjanpidollista tulosta. Konversio ei osakkeenomistajan pääomasijoituksena realisoi emoyhtiölle myöskään veronalaista tuloa.”⁶⁰

⁶⁰ Vaasan HaO, 2014.

Ennakkoratkaisussa *KVL 9/2008* (julkaisematon ⁶¹ ; KHO 14.11.2008) konsernin ulkopuolisen tahon tekemää pääomansijoitusta SVOP-rahastoon pidettiin sijoituksen saavan yhtiön verotuksessa veronalaisena tulona. Ulkopuolisen rahoittajan tekemää sijoitusta ei pidetty EVL 6.1§:n 2 kohdan mukaisena pääomansijoituksena ja näin ollen sen todettiin täyttävän veronalaisen tulon tunnusmerkit. Ratkaisu on julkaisematon, sillä se omasi piirteitä, jotka eivät välttämättä ole tavanomaisia sijoitetun vapaan oman rahastoon tehtävälle sijoitukselle silloinkaan, kun sijoituksen tekee muu kuin yhtiön osakkeenomistaja. ⁶² Tapaus kuitenkin havainnollistaa tutkielman kannalta keskeistä päätelmää siitä, että sijoituksen tekijän osakkeenomistuksella kohdeyhtiössä on verotuksen kannalta tärkeä asema SVOP-sijoituksen verotuksessa.

Kokoavasti voidaan esittää päätelmä siitä, että velkakonversio SVOP-rahastoon on lähtökohtaisesti verovapaa pääomansijoitus silloin, kun velkojalla on osakkeenomistajuus velallisyhtiössä. Sen sijaan silloin, kun osakkeenomistajuutta ei ole ja lainasaamisen konvertointi SVOP-rahastoon toteutetaan yhtiön ulkopuolisen tahon toimesta, on SVOP-sijoitus veronalaista tuloa velallisyhtiön verotuksessa. Ulkopuolisen rahoittajan, esimerkiksi pankin tekemä SVOP-sijoitus muistuttaa velan anteeksiantoa, jolloin kyse ei voi olla verovapaasta toimesta. Tällöin pankki luopuu lainasaatavastaan ilman vaihdossa saatua rahanarvoista etuutta⁶³. Vaikka ulkopuolisen rahoittajan SVOP-sijoitus katsottaisiinkin syystä tai toisesta konvertointihetkellä pääomansijoitukseksi, on verotuksellisesti kyseessä kuitenkin velallisen yhtiön näkökulmasta EVL 4 §:n mukainen veronalainen tulo.

⁶¹ Mähönen – Villa, 2009: *”Ratkaisu on julkaisematon, sillä siihen liittyi ominaispiirteitä, jotka eivät välttämättä ole tavanomaisia sijoitetun vapaan oman rahastoon tehtävälle sijoitukselle siinäkään tapauksessa, kun sijoituksen tekee muu kuin yhtiön osakkeenomistaja. Tapaus kuitenkin havainnollistaa tutkielman kannalta keskeistä päätelmää siitä, että sijoituksen tekijän aiemmalla omistuksella kohdeyhtiössä on verotuksen kannalta tärkeä asema SVOP-sijoituksen verotuksessa.”*

⁶² Mähönen – Villa, 2009, s. 450.

⁶³ Vaikka sijoitus SVOP-rahastosta onkin luonteeltaan rahanarvoinen etu, ei sitä voida suoranaisesti kohdistaa velkojalle, mikä aiheuttaa problematiikkaa.

3.4 Konvertointiarvon määrittäminen

Kun velka konvertoidaan osaksi omaa pääomaa, voidaan konvertointiarvona käyttää nimellistä tai käypää arvoa. Nimellisarvon mukaisessa konvertoinnissa konvertointiarvo on alkuperäinen nimellinen velkasumma. Sen sijaan käyvän arvon mukainen konvertointiarvo saadaan arvostamalla alkuperäinen velka käypään⁶⁴ arvoon. Nimellisen ja käyvän arvon hyödyntämisen välillä ei verotuksen näkökulmasta pitäisi olla eroavaisuuksia, vaan molempia vaihtoehtoja tulisi lähtökohtaisesti pitää verovapaina pääomansijoituksina velallisyhtiöön.⁶⁵

Tästä lähtökohdasta huolimatta edellä mainittujen konvertointiarvojen välille voi kuitenkin muodostua *erotus*, jonka verokohtelu voi aiheuttaa tulkinnanvaraisuutta. Esimerkiksi veronalaista tuloa voidaan jossain tapauksissa tulkita syntyneen velallisyhtiölle silloin, kun konvertointi toteutetaan arvostamalla lainasaaminen *merkittävästi alhaisempaan käypään arvoon* verrattuna alkuperäiseen nimelliseen arvoon. Tällöin nimellisen ja käyvän arvon välinen erotus voi muodostaa EVL 4 §:n mukaisen rahanarvoisen eli veronalaisen edun.⁶⁶ Kyseisen tilanteen verokohteluun voitaneen hakea analogiaa vuoden 2021 alussa voimaan tulleesta TVL 66 a §:stä, jonka mukaan veronalaista tuloa muodostuu osakeannissa silloin, kun merkintähinta alittaa osakkeelle lasketun matemaattisen arvon, jota on tiettyjen säännösten mukaisilla erillä oikaistu⁶⁷. Tällöin siis osakkeenomistajille muodostuu veronalainen tulo. Loogisesti ajateltuna veronalaista tuloa on muodostuttava siten myös niissä tapauksissa, kun huomattavasti alhaisempi käypä arvo kohdistuukin osakkeenomistajan sijasta yhtiöön.

⁶⁴ Seppänen, 2018, s. 16: ”Arvonmäärittämissä kansainväliset standardit IVS 2017:104 määrittelevät käyvän arvon seuraavasti: Käypä arvo on arvioitu hinta vaihdossa, jossa omaisuus tai velka vaihtaa hallintaa määriteltävien asioiden perillä olevien ja vaihtoon halukkaiden osapuolten välillä ja joka heijastaa kunkin osapuolen etuja.”

⁶⁵ Ahokas – Viitala, 2011, s. 292-293.

⁶⁶ Engblom ja muut, 2019, s. 49.

⁶⁷ ks. tarkemmin TVL 66 a§.

Edellä esitettyyn nojaten, konvertointiarvojen välistä erotusta tulisi pitää veronalaisena tulona silloin, kun konvertointi toteutetaan merkittävästi alhaisemmalla käyvällä arvolla. Erityisesti niissä tilanteissa, kun alhaisemman arvon käyttämiselle ei ole taloudellisia perusteita. Mikäli alhaisemman arvon käyttämiselle löytyy tarpeeksi painavia taloudellisia perusteita, esimerkiksi velallisen yhtiön maksuvaikeudet tai -kyvyttömyys, voidaan tilanne mahdollisesti rinnastaa velan anteeksiantoon. Jotta veronalaista tuloa voi EVL 4 §:n mukaan syntyä, tulee yhtiölle muodostua rahanarvoista etua, jota ei välttämättä voida nähdä muodostuvan arvonsa menettäneen velan anteeksiannon yhteydessä.⁶⁸ Taloudellisten perusteiden puutteellisuus saattaa nousta esiin erityisesti silloin, kun konversio toteutetaan osana yrityskauppaa puhtaasti strategisista syistä, verohyötyjen saavuttamiseksi. Yrityskauppojen yhteydessä toteutetut rahoitusrakenteen muutokset harvemmin liittyvät taloudellisten ongelmien ratkaisuun, esimerkiksi konkurssin välttämiseen vaan verotehokkuuden maksimointiin, EVL 52 h §:stä⁶⁹ huolimatta⁷⁰.

3.5 Vähennyskelpoisuus?

Velkojan näkökulmasta konversio aiheuttaa käytännössä katsoen lainasaamisen menetyksen. EVL 17.2 §:n mukaan vähennyskelpoisia menetyksiä ovat ”Myyntisaamisten arvonalenemiset, muun rahoitusomaisuuden lopullisiksi todetut arvonalenemiset sekä muuhun omaisuuteen kuuluvien saamisten lopullisiksi todetut arvonalenemiset”.⁷¹ Konversion yhteydessä tapahtuvan lainasaamisen menetyksen kohdalla tuleekin arvioitavaksi, onko *lopulliseksi todettu arvonalentuminen* todella tapahtunut ja voiko velkoja siten vähentää lainasaamisen verotuksessaan. Lainsäädäntö ei määrittele lopullisen arvonalentumisen käsitettä, joten se tulee määritellä tapauskohtaisesti. Konversion yhteydessä lopullista arvonalentumista ei kuitenkaan

⁶⁸ Ahokas – Viitala, 2011, s. 292.

⁶⁹ EVL 52 h § on veronkiertosäännös, jossa todetaan, ettei veroneutraalisuutta koskevia säännöksiä sovelleta, jos järjestelyjen ilmeisenä tarkoituksista on ollut puhtaasti verojen kiertäminen tai verojen välttäminen.

⁷⁰ Hakkarainen – Svennas, 2011, s. 186.

⁷¹ ks. tarkemmin EVL 17.2 §.

voida havaita, sillä velka vain ”muuttaa muotoaan”. Velkojan kirjanpidossa tehtävää alaskirjausta eli omaisuuserän ”nollausta” taseella ei myöskään konversion yhteydessä tapahdu, mitä voisi esimerkiksi pitää yhtenä lopullisen arvonalentumisen tunnusmerkkinä. Siten konvertointia tulisi lähtökohtaisesti pitää verovähennyskelvottomana toimenä.

Tälle ajatustavalle antaa vahvistusta myös verotuksessa hyvin keskeinen symmetriaperiaate. Sen mukaan verovapaan tulon hankkimisesta aiheutuneet menot eivät ole vähennyskelpoisia ja päinvastoin veronalaisen tulon hankkimisesta aiheutuneet menot ovat vähennyskelpoisia. Verotuksellista hyötyä ei siis voi saada kahdesti samasta tulosta. Koska konversion on edellä todettu olevan pääsääntöisesti verovapaa pääomansijoitus silloin, kun velkoja on samanaikaisesti osakkeenomista velallisyhtiössä, tulee symmetriaperiaatteen mukaan konversion olla vähennyskelvoton.

Verohallinnon ohjeen – *”Saamisten arvonalenemisten vähennyskelpoisuus elinkeinotulon verotuksessa”* – mukaan vähennyskelpoisia ovat suoriteperusteisesti toimitettavassa verotuksessa myyntisaamisten ja niihin rinnastettavien saamisten menetykset. Ohjeen mukaan muiden kuin myyntisaamisten kohdalla tapahtuvat arvonalentumiset eivät siten olisi vähennyskelpoisia.⁷² Tulkinta siitä milloin kyse on myyntisaatavasta ja milloin ei, tulee myös määritellä tapauskohtaisesti. Lähtökohtaisesti konvertoitavaa velkaa ei kuitenkaan tulisi pitää myyntisaatavana. Seuraava KHO:n päätös havainnollistaa milloin saatava menettää lähtökohtaisesti luonteensa myyntisaamisena.

KHO 2018:77

”A Oy oli toimittanut tytäryhtiölleen tuotteita, mistä oli kertynyt A Oy:lle myyntisaamisia. A Oy ja tytäryhtiö olivat vuonna 2011 sopineet, että osa myyntisaamisista muutetaan pääomalainaksi, ja kirjanpidossa tämä erä oli käsitelty pääomalainana. Tytäryhtiö oli asetettu konkurssiin vuonna 2013.

⁷² Verohallinto, Saamisten arvonalenemisen vähennyskelpoisuus elinkeinotulon verotuksessa, 2020.

Korkein hallinto-oikeus katsoi, että pääomalainasaatavaksi muunnettu saatava oli menettänyt luonteensa elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 16 §:n 7 kohdassa tarkoitettuna myyntisaamisena. A Oy:n vaatimus saatavan menetyksen vähentämisestä verotuksessa hylättiin. Verovuosi 2013. Laki elinkeinotulon verottamisesta 7 § ja 16 § 7 kohta.”

KHO:n näkemyksen mukaan saatavan katsotaan menettävän myyntisaamisen luoneensa silloin, kun saaminen käsitellään kirjanpidossa tosiasiallisen luonteensa mukaisesti lainasaamisena. KHO:n näkemys vaikuttaa perustellulta niinkin ilmiselvästä syystä kuin siitä, että verotus perustuu kirjanpitoon ja siksi saamisen kirjanpidollinen käsittely määrää myös sen verotuksellisesta kohtelusta.

4 Velkakonversio verotuksessa – Tarkastelussa tavallinen laina, pääomalaina sekä vaihtovelkakirjalaina

4.1 Tavallinen laina

4.1.1 Tavallinen laina yhtiöoikeudellisesti ja kirjanpidollisesti

Tavallinen laina on yksi tavanomaisimmista vieraan pääoman ehtoista rahoitusmuodoista. Tavallisen lainan myöntää yleensä joko pankki tai muu rahoituslaitos, mutta myös kahden yhtiön välillä voi olla tavalliseen lainaan perustuva velkasuhde. Esimerkiksi emo- ja tytäryhtiön välillä voi hyvin olla konsernin sisäistä, tavallista lainaa yhtiöltä toiselle. Lainan noston jälkeen se kirjataan lainaa ottavan yhtiön kirjanpidossa taseelle joko pitkäaikaisiin tai lyhytaikaisiin rahoituslaitoslainoihin. Lainan kirjaaminen lainaa ottavan yhtiön taseelle lisää siis vieraan pääoman määrää suhteessa omaan pääomaan, ja jo edellä todetun mukaan huonontaa yhtiön omavaraisuusastetta.

Laina on velkaa eli se on maksettava takaisin sovitun maksuajan perusteella. Yleensä pankkilainojen takaisinmaksu noudattaa ennen lainan nostoa määriteltyä takaisinmaksusuunnitelmaa, mutta kyseessä voi myös olla ns. *bullet-laina*, joka tulee maksettavaksi kertalyhenteisenä.⁷³ OYL:n yksi keskeisimmistä periaatteista on *erillisyyden periaate*, jonka mukaan yhtiö ja sen omistajat ovat toisistaan erilliset toimijat. Omistajat eivät siten vastaa henkilökohtaisesti yhtiön velvoitteista eivätkä esimerkiksi yhtiön ottamista pankkilainoista.

Erilaisten pankkilainojen välillä on vaihtelevuutta niihin liittyvien ehtojen osalta. Kolme yleisintä lainatyyppiä ovat senior-laina, junior-laina ja mezzanine-laina, joita kaikkia yhdistää se, että ne ovat peräisin ulkopuoliselta rahoittajalta. Senior-laina eroaa juniorista siten, että sillä on etusija juunioriin nähden, kun taas mezzanine-laina on lainatyypeistä kaikista huonoimmalla etusijalla. Mezzanine-laina on niin sanottu

⁷³ Leppiniemi – Lounasmeri, 2021.

erityisehtoinen laina, jolla on usein korkea korko, joka kertoo sen riskisyydestä. Kun lainan myöntää joko pankki tai muu luotettava rahoituslaitos, voidaan velan ehtojen lähtökohtaisesti olettaa olevan markkinaehtoisia. Siten lainan korkotaso ei useimmiten herätä epäilyksiä eikä korkoa tai muita verotukseen liittyviä seikkoja lähtökohtaisesti kyseenalaisteta.⁷⁴

EVL 2 luvun 18.2 §:n mukaan elinkeinotoiminnasta johtuneen velan korko on vähennyskelpoinen verotuksessa, ilman rajoituksia. Tärkeää määritelmässä on lainan kytkös elinkeinotoimintaan. Jos yhteyttä lainanoton ja lainaa ottavan yhtiön harjoittaman liiketoiminnan välillä ei löydy, voidaan koron vähennyskelpoisuus kyseenalaistaa ja evätä. Jos kytkös kuitenkin on selvä, voidaan lainan korko vähentää verotuksessa, oli kyseessä mikä edellä mainituista lainatyypeistä tahansa.⁷⁵

4.1.2 Tavallisen lainan konvertointi verotuksessa

Suomalaisessa verolainsäädännössä ei ole tavallisen lainasaamisen konversion veroseuraamuksia käsittelevää, nimenomaista sääntelyä. Myöskään aiheeseen liittyvää oikeuskäytäntöä löytyy varsin vähän. 1990-luvulta löytyy yksi KHO:n aiheeseen liittyvä ratkaisu⁷⁶, jossa veronalaista tuloa ei katsottu syntyvän lainan muuttuessa samansuuruiseksi vapaaksi omaksi pääomaksi. Kyseistä tointa arvioitiin EVL 6 luvun 1.2 §:n nojalla, jonka mukaan konversiota pidettiin velalliselle sekä velkojalle verovapaana pääomasijoituksena.⁷⁷ Tapaus on kuitenkin jo kymmeniä vuosia vanha, minkä takia sitä ei kyseenalaistamatta tai yksinään tulisi soveltaa tämän päivän vero-oikeudellisiin tilanteisiin.

Lainsäädännöstä löytyy kuitenkin apporttiehtoista osakemerkintää koskevaa sääntelyä, mitä tarkastelemalla lainasaamisen konversion verokohtelu voitane selvittää.⁷⁸

⁷⁴ Hakkarainen - Svennas, 2011, s. 225-226.

⁷⁵ ks. tarkemmin EVL luku 2 pykälä 18 kohta 2.

⁷⁶ KHO 1990-B-508.

⁷⁷ Ahonen – Viitala, 2011, s. 291.

⁷⁸ Ahonen – Viitala, 2011, s. 291.

Apporttiehtoisesti (*in natura*) toteutettu osakemerkintä on verotuksen näkökulmasta *vaihto*, jossa osakkeita vastaan kohdeyhtiöön sijoitetaan ”*muuta omaisuutta kuin rahaa*”⁷⁹. Mikäli konversio voidaan rinnastaa omaisuuden luovuttamiseen apporttiehdoin, voitane näitä kahta tointa kohdella verotuksen näkökulmasta yhtäläisin ehdoin.⁸⁰ Tarkastelu perustuu apporttiehtoisen osakemerkinnän sekä velkakonversion yhtäläisyyksien tunnistamiseen. Jos yhtäläisyyksiä havaitaan riittävästi, on niiden samanlainen verokohtelu perusteltua. Jos tarkastelussa kuitenkin todetaan näiden kahden toimen eroavan ominaisuuksiltaan toisistaan, voitane tehdä päätelmä siitä, että myös verokohtelut eroavan toisistaan.

OYL 9 luku 12 § käsittelee apporttiehdoin toteutettua osakeantia. Pykälän mukaan:

*”Jos merkintähinta maksetaan rahan sijasta kokonaan tai osittain muulla omaisuudella (apporttiomaisuus), omaisuudella on luovutushetkellä oltava vähintään maksua vastaava taloudellinen arvo yhtiölle.”*⁸¹

Apporttiomaisuuden tulee siis olla taloudelliselta arvoltaan vähintään merkintähintaa vastaavaa sekä taseeseen merkittävää muuta omaisuutta, kuin rahaa. Verotuksen näkökulmasta kyseessä on omaisuuden omistajanvaihto, jota tulee kohdella tuloa realisoivana eli verotettavana luovutuksena. Apporttiehdoin toteutetun osakeannin veropohjan muodostaa se käypä arvo, joka kohdistuu toimessa vastikkeena saatuihin osakkeisiin. Kyseinen verokohtelu perustuu rahalla toteutetun osakeannin verokohteluun. Mikäli osakeanti toteutettaisiin rahalla ja osakkeita hankkinut osakas luovuttaisi kyseiset osakkeet yhtiölle takaisin, tuloutuisi luovutettavien osakkeiden käypä arvo osakkaan verotuksessa. Verotuksellisesti lopputuleman tulee olla sama, vaikka raha korvattaisiin apporttiomaisuudella.⁸²

Kuten tutkielman luvussa 3.1 on esitetty, velkakonversiossa on kyse taseen sisäisestä järjestelystä. Apporttiin verrattuna konversiossa on siten kyse yhtiöoikeudellisesti

⁷⁹ Verohallinto, Omaisuuden luovutusvoitot ja -tappiot luonnollisen henkilön tuloverotuksessa, 2019.

⁸⁰ Penttilä, 2018, s. 17.

⁸¹ ks. tarkemmin OYL 9 luku 12 §.

⁸² Penttilä, 2018, s. 18.

erilaisesta tapahtumasta. Konversiossa varat, joilla osakemerkintä kuitataan velkojan saamista vastaan, ovat tulleet yhtiön omistukseen velkasuhteen kautta jo ennen osakemerkinnän ajankohtaa. Osakemerkinnän kuittaus toteutetaan siis varoilla, jotka velkojalla *on jo* yhtiöstä. Apporttiehdoin toteutetussa osakeannissa kuittaus toteutetaan muulla, velkojayhtiön näkökulmasta uudella omaisuudella.⁸³

Apportin ja konversion eroa havainnollistaa myös muun muassa se, että konversion yhteydessä toteutetussa osakeannissa yhtiölle syntyy velkojaa kohtaan merkintähintasaaminen, joka kuitataan aikaisemmin syntyneellä velalla.⁸⁴ Apportin kohdalla kyseistä merkintähintasaamisen kuittausta ei tapahdu. Konversiossa kyseisen saamisen omistusoikeuden vaihdosta ei myöskään tapahdu, mikä tarkoittaa sitä, ettei mistään muusta tahosta, kuin alkuperäisestä velkojasta voi tulla saamisen omistajaa. Velkoja ei lopullisesti menetä oikeuttaan sijoittamansa velkapääomaan takaisin saamiseen, tosin konversion jälkeen velkoja saa varansa takaisin oman pääoman palauttamista koskevien sääntöjen mukaisesti. Toisin sanoen, velkojan omaisuuden etusija takaisinmaksun osalta huononee konversiossa, koska esimerkiksi konkurssissa velkoja saa omaisuutensa vasta velkojen maksun jälkeen⁸⁵.⁸⁶ Lisäksi apportissa ei tehdä kirjauksia taseen aktiivoihin, toisin kuin merkintähintasaamisen kuittaamisen kohdalla.⁸⁷

Edellä luetellut eroavaisuudet liittyvät ennen kaikkea apportin ja konversion kirjanpidollisiin ja yhtiöoikeudellisiin ominaisuuksiin. Kirjanpidon ja verotuksen yhteyteen vedoten, koska tarkastelussa todettiin apportin ja konversion eroavan keskeisiltä kirjanpitoon vaikuttavilta ominaisuuksiltaan toisistaan, voitane tehdä päätelmä siitä, että niitä tulee kohdella myös verotuksessa toisistaan poikkeavin tavoin. Näin ollen, 1990-luvulta peräisin olevan oikeustapauksen ratkaisu vaikuttaa perustellulta

⁸³ Penttilä, 2018, s. 18.

⁸⁴ Airaksinen ja muut, 2018, s. 778 ja s. 823.

⁸⁵ ks. OYL 13:1.

⁸⁶ Lehtimäki, 2010, s. 4.

⁸⁷ Penttilä, 2018, s. 19-21.

vielä tänäkin päivänä ja että veronalaista tuloa ei lähtökohtaisesti pitäisi syntyä velkasaamisen muuttuessa samansuuruisiksi vapaaksi omaksi pääomaksi.

4.1.3 Velallisen näkökulma

Verotuskäytännössä lähtökohtana on, että konversio ei realisoi veroa velallisen näkökulmasta, kunhan konversio perustuu luvussa 3.4 esitettyyn nimellisarvoon. Konvertointiarvon on siis oltava yhtä suuri alkuperäisen velkasumman kanssa. Kun velkoja merkitsee osakkeita velallisyhtiöstä velkasaamisensa nimellisarvon edestä ja samalla luopuu kyseisestä saamisestaan velallisyhtiötä kohtaan identtisellä summalla, katsotaan saatujen osakkeiden hankintamenon vastaavan konvertoituja lainasaamisia. Näin ollen osakkeiden hankintameno ”kumoo” lainasaamisen ja näin ollen siirtää mahdolliset veroseuraamukset vasta siihen hetkeen, kun vastineena saadut osakkeet luovutetaan edelleen. Nimellisarvon hyödyntämisen lisäksi veroneutraliteettia tavoiteltaessa tärkeää on muistaa kohdistaa konversio koko velkaan. Jos konversio kattaa vain osan velasta, voidaan konvertoimatta jääneeseen osaan mahdollisesti tulkita kohdistuvan velan anteeksianto.⁸⁸

Konversio voidaan kuitenkin toteuttaa myös luvussa 3.4 mainitulla käyvällä konvertointiarvolla, mutta velallisen veroneutraliteetin näkökulmasta käyvän arvon hyödyntäminen saattaa aiheuttaa ongelmia. Samassa luvussa esitetään, että velallisyhtiölle voi syntyä veronalaista tuloa niissä tilanteissa, kun lainasaaminen arvostetaan merkittävästi käypää arvoa alhaisempaan määrään, alkuperäiseen nimelliseen arvoon verrattuna. Tällöin nimellisarvon ja käyvän arvon välille muodostuu erotus, jonka verokohtelu tulee arvioitavaksi EVL 17 § 2 kohdan mukaisesti vähennyskelpoisena menetyksenä. Jos erotus onkin poikkeuksellisesti päinvastainen, eli lainasaaminen arvostetaan merkittävästi käypää arvoa korkeammaksi alkuperäiseen

⁸⁸ Ahonen – Viitala, 2011, s. 292.

nimelliseen arvoon verrattuna, tulee tilanne arvioitavaksi EVL 5 § 5 kohdan mukaisesti rahoitusomaisuudesta saatuna voittona⁸⁹.

4.1.4 Velkojan näkökulma

Velkojan veroseuraamukset konversion yhteydessä määräytyvät kolmen kysymyksen kautta: Realisoiko konversio menetyksen? Mikä on osakkeen hankintameno? Tulevatko osakkeet osaksi velkojan sijoitus- tai vaihto-omaisuutta vai rahoitusomaisuutta?⁹⁰ Menetyksen realisoituessa arvioitavaksi tulee menetyksen vähennyskelpoisuus velkojan verotuksessa. Jos menetystä sen sijaan ei synny, ei konversio lähtökohtaisesti aiheuta verotuksen näkökulmasta arvioitavaksi tulevaa erää. Hankintamenon kohdalla arvioitavaksi tulee nimellisarvon ja käyvän arvon välille mahdollisesti muodostuva erotus ja sen verokohtelu, johon osakkeiden sijoituspaikka eri omaisuusluokkien välillä vaikuttaa.

Mikäli konversio perustuu nimellisarvoon, EVL 17 § 2 kohdassa tarkoitettua vähennyskelpoista menetystä ei lähtökohtaisesti pitäisi syntyä. Jos kyseessä on kuitenkin velan osittainen anteeksianto eli velka konvertoidaan vain osittain, voi vähennyskelpoinen menetys kuitenkin syntyä. Jos EVL 16 § 7 ei estä menetyksen vähennyskelpoisuutta, voi velkoja nähdä velan osittaisen anteeksiannon kuitenkin positiivisena vaihtoehtona.⁹¹ EVL 16 § 7 kohdan mukaan vähennyskelpoisuuden edellytykset eivät täyty, jos velkojan ja velallisen välillä on vähintään 10 prosentin omistussuhde osakepääomasta, puolin tai toisin⁹². Tilanne voi tulla kyseeseen muun muassa konsernirakenteissa, joissa tavoitellaan esimerkiksi tytäryhtiön taloudellisen tilanteen parantamista emoyhtiön avulla.

⁸⁹ Ahonen – Viitala, 2011, s. 292.

⁹⁰ Ahonen – Viitala, 2011, s. 292.

⁹¹ Ahonen – Viitala, 2011, s. 292.

⁹² ks. tarkemmin OYL 16 § 7 kohta.

Tarkasteltaessa kumpi lähestymistapa, nimellisarvoinen vai käyvän arvon mukainen konversio, olisi velkojan näkökulmasta edullisempi, on osakkeiden konversion jälkeisellä sijainnilla velkojan rahoitusrakenteessa merkitystä. Mikäli velkoja kirjaa velallisyhtiön osakkeet sijoitus- tai vaihto-omaisuuteensa, voi nimellisarvon ja käyvän arvon välille mahdollisesti muodostuvan erotuksen vähentää velkojan verotuksessa verovuoden kuluna EVL 28 tai 29 §:n mukaisesti. Erotuksen vähennysoikeutta ei kuitenkaan ole, jos velkojan ja velallisen välillä on edellä mainittu 10 prosentin omistussuhde. Vähennysoikeutta ei myöskään ole, jos velkoja kirjaa osakkeet osaksi käyttöomaisuuttaan.⁹³

Näin ollen, mikäli osapuolten välillä ei ole omistussuhdetta ja velkoja kirjaa osakkeet esimerkiksi sijoitus- tai käyttöomaisuuteensa, ei nimellisarvon tai käyvän arvon mukaisella konversiolla ole velkojan kannalta merkitystä. Konversio voitane siten toteuttaa velkojan näkökulmasta hyödyntäen kumpaa konvertointiarvoa tahansa. Tosin, nimellisarvoa hyödyntämällä vältetään kokonaan arvojen välisen erotuksen verokohtelun pohtimiselta. Lisäksi, jos kyseessä on esimerkiksi emo ja tytäryhtiö, joiden välillä on vähintään 10 prosentin omistussuhde, on nimellisarvon hyödyntäminen veroseuraamusten kannalta luonnollisesti järkevämpi vaihtoehto.

4.2 Pääomalaina

4.2.1 Pääomalaina yhtiöoikeudellisesti ja kirjanpidollisesti

Välipääomarahoituksen tyypillisin instrumentti on pääomalaina (*capital loan*). Yhtiöoikeudellisesti se on vieraan pääoman ehtoinen sijoitus, johon liittyy omalle pääomalle tyypillisiä piirteitä.⁹⁴ Sen yhtenä käyttötarkoituksena on hankkia yhtiöön rahoitusta siten, että oman pääoman määrä suhteessa vieraaseen pääomaan kasvaa ilman velkojille myönnettyä päätösvaltaa velallisyhtiössä. Näin yhtiön vakavaraisuutta arvioitaessa rahoitusrakenne näyttää suotuisammalta ja esimerkiksi rahoituksen

⁹³ Ahonen – Viitala, 2011, s. 292.

⁹⁴ Lautjärvi, 2011, s. 20.

saaminen kansainvälisiltä rahoitusmarkkinoilta helpottuu.⁹⁵ Fagerstedt ja Kukkonen ovat todenneet, että pääomalainen tärkein käyttötarkoitus on edesauttaa yhtiön liiketoiminnan elossapysymistä erityisesti silloin, kun yhtiön maksukyky on uhattuna. Pääomalainan avulla yritetään siis turvata yhtiön maksukykyä ja taloudellisista vaatimuksista selviytymistä.⁹⁶

Pääomalaina perustuu sopimusvapauden rajoissa solmittuun rahan velaksi antoa koskevaan luottosopimukseen, jonka tulkintaan sopimusoikeuden yleiset periaatteet soveltuvat. Pääomalainan ehtojen tulee kuitenkin täyttää seuraavat kolme OYL 12 luvun 1 §:ssä määriteltyä vähimmäisehtoa, jotta kyseinen laina voidaan määritellä pääomalainaksi:

- *”Lainan pääoma ja korko saadaan maksaa yhtiön selvitystilassa ja konkurssissa vain kaikkia muita velkoja huonommalla etuoikeudella;*
- *pääoma saadaan muutoin palauttaa ja korkoa maksaa vain siltä osin kuin yhtiön vapaan oman pääoman ja kaikkien pääomalainojen määrä maksuhetkellä ylittää yhtiön viimeksi päättyneeltä tilikaudelta vahvistettavan tai sitä uudempaan tilinpäätökseen sisältyvän taseen mukaisen tappion määrän; sekä*
- *pääoman tai koron maksamisesta yhtiö tai sen tytäryhteisö ei saa antaa vakuutta”.*⁹⁷

Ensimmäinen vähimmäisehto tarkoittaa sitä, että pääomalaina on takasijainen eli muihin velkoihin verrattuna huonommalla etusijalla. Kun yhtiö on konkurssissa tai selvitystilassa, pääomalainan pääoma ja korko saadaan maksaa vain kaikkien muiden velkojen jälkeen. Toinen ehto tarkoittaa sitä, että pääomalainasopimuksen mukaista korkoa ja pääoman palautusta voidaan maksaa vasta sitten, kun tappiot on ensin katettu pääomalainalla. Kolmannen ehdon tarkoituksena on varmistaa pääomavelan todellinen toissijaisuus,

⁹⁵ Leppiniemi, 2009.

⁹⁶ Fagerstedt – Kukkonen, 2015, s. 195.

⁹⁷ Ks. tarkemmin OYL luku 12.

koska vakuuden maksaminen pääomallainalle on kiellettyä.⁹⁸ Vähimmäisehtojen lisäksi pääomallainaan on sovellettava neljää seuraavaa säännöstä:

- *”Sopimus pääomallainasta on tehtävä kirjallisesti. Lainaehtojen muutos tai vakuuden antaminen on pätemätön, jos se on 1 §:n 1 momentin vastainen.*
- *Jos pääomallainalle tulevaa korkoa ei voida maksaa, korko siirtyy maksettavaksi ensimmäisen sellaisen tilinpäätöksen perusteella, jonka perusteella se voidaan maksaa.*
- *Pääomallainoilla on keskenään yhtäläinen oikeus yhtiön varoihin, jollei muuta ole yhtiön ja pääomallainojen velkojien kesken sovittu.*
- *Pääomallainat merkitään taseeseen erillisenä eränä.”*⁹⁹

Edellä mainitut vähimmäisehdot ja säännökset ovat pakottavia. Pääomallainaan sovellettavat sopimusehdot eivät saa olla ristiriidassa pakottavien säännösten kanssa, tai muuten sopimuksesta tulee pätemätön. Säännökset suojaavat pääoman pysyvyyttä sekä pääomallainavelkoihin nähden etusijalla olevien velkojien maksusaantiasemaa.¹⁰⁰

2006 voimaan tulleen, uuden osakeyhtiölain myötä pääomallainaan kohdistuva sääntely muuttui. Aiemman OYL:n sääntelyn mukaan pääomallainain tuli merkitä taseeseen omaan pääomaa, omana eränään. Nykyinen sääntely ohjeistaa nojaamaan sovellettavaan kirjanpitokäytäntöön.¹⁰¹ KILA toteaa pääomallainain kirjanpitokäsittelyä koskevassa tiedotteessaan pääomallainain olevan IFRS-standardien mukaan lähtökohtaisesti vierasta pääomaa. KILA katsoo pääomallainain täyttävän oikeudellisilta ja taloudellisilta piirteiltään velan tunnusmerkit. Tämän vuoksi kirjanpitolakia sovellettaessa pääomallainain tulisi lähtökohtaisesti pitää vieraana pääomana ja se tulisi merkitä lainanottajan taseen vieraaseen pääomaan, omana eränään.¹⁰² Kuten edellä jo todettiin, esitystapa määräytyy tapauskohtaisesti. Esimerkiksi KPL 5 § 5 c momentin mukaan:

⁹⁸ Mähönen – Villa, 2006, s. 184-188.

⁹⁹ OYL 12 luku 2 §.

¹⁰⁰ Airaksinen ja muut, 2018, s. 233-248.

¹⁰¹ HE 109/2005.

¹⁰² KILA 1787/2006.

”Omaan pääomaan saadaan merkitä erilliseksi eräksi sellainen pääomalaina, jota osakeyhtiö tai osuuskunta pitää ehdoiltaan oman pääoman luonteisena siten kuin IAS-asetuksella hyväksytyissä tilinpäätösstandardeissa omaan pääomaan luettavilta arvopapereilta edellytetään.”¹⁰³

Tätä näkemystä pääomalainan luonteesta vahvistaa OYL 20 luvun 23 §:n 2 kohta, jonka mukaan pääomalaina luetaan omaksi pääomaksi silloin, kun yhtiö tarkastelee sen oman pääoman mahdollista negatiivisuutta.¹⁰⁴ Toisaalta, oman pääoman jakamiseen liittyy vahvasti OYL 13 luvun 2 §:n edellytys maksukykyisyyden säilyttämisestä varojenjaon yhteydessä, mikä ei puolestaan päde pääomalainan osalta. Tämä vahvistaa pääomalainan vieraan pääoman luonnetta ja sitä, että pääomalaina tulisi merkitä velkana vieraaseen pääomaan.¹⁰⁵

Koska verotuksen on perustuttava kirjanpitoon, nojaa pääomalainan verotuksellinen kohtelu sen kirjanpidolliseen tulkintaan. Kun pääomalaina otettiin ensimmäistä kertaa käyttöön vuoden 1997 osakeyhtiölain myötä, ei lainsäädännössä otettu kantaa sen verotukselliseen luonteeseen. Verohallinto otti kuitenkin kantaa rahoitusinstrumentin verokohteluun tiedotteessaan¹⁰⁶, joka julkaistiin lainmuutoksen jälkeen. Tiedotteen sisältö painottaa lainan todellisen luonteen tarkastelua sen veroseuraamusten selvittämiseksi. Pääomalaina voidaan tapauskohtaisesti laskea OYL:n mukaan omaan pääomaan, sillä se kieltämättä sisältää oman pääoman piirteitä. Tästä huolimatta pääomalaina tulisi verotuksessa katsoa pääsääntöisesti vieraaksi pääomaksi. Tämä tulkinta nojaa päätelmään siitä, että pääomalaina on velkaa, jonka täytyy olla vierasta pääomaa, koska se ei tuota omistajaoikeuksia.¹⁰⁷ Lisäksi EVL:n vakiintuneen

¹⁰³ KPL luku 5 pykälä 5.

¹⁰⁴ OYL luku 20 pykälä 23.

¹⁰⁵ HE 109/2005.

¹⁰⁶ Verohallinto, Osakeyhtiölain uudet instrumentit verotuksessa, 1997.

¹⁰⁷ Fagerstedt – Kukkonen, 2015, s. 187-188.

oikeuskäytännön mukaan pääomallainalle maksetut, usein normaalia korkotasoa korkeammat korot¹⁰⁸ ovat verovähennyskelpoisia velallisen verotuksessa.¹⁰⁹

4.2.2 Pääomallainan konvertointi verotuksessa

Edellä esitetyn perusteella, pääomallaina on suhteellisen joustava rahoitusinstrumentti sekä velallisen yhtiön että velkojayhtiön näkökulmasta. Erityisesti suurissa yhtiöissä pääomallainan hyödyntäminen rahoitusrakenteessa on varsin yleistä. Pääomallainan suosion syynä on muun muassa pääomallainan verokohtelu, joka on rinnastettavissa vieraan pääoman verokohteluun.¹¹⁰

Pääomallainan konvertointi perustuu OYL 12 luvun 1.3 §:n sisältämään sääntelyyn, jonka mukaan *”Pääomallainan velkojan suostumuksella pääomallainaa voidaan käyttää osakepääoman korotuksen maksuksi, muuntaa sijoitetuksi vapaaksi omaksi pääomaksi tai käyttää yhtiön tappion kattamiseen.”* Pääomallainan muuntaminen osaksi velallisyhtiön omaa pääomaa eli konvertointi on siis OYL:n mukaan yhtiöoikeudellisesti mahdollista. Sääntelyn mukaan mitään osakeyhtiölaista johtuvia esteitä velan muuntamiselle osaksi omaa pääomaa ei ole, kunhan konvertointi perustuu velkojan ja velallisen yhteiseen sopimukseen. Velkojan antamalla suostumuksella saamisensa muuntamisesta on merkittävä rooli konversion toteutuksessa. Yhtiöoikeudellisesti konversion mahdollistaman sopimuksen kannalta olennaista on myös se, että sopimukseen ei sisällytetä sellaisia ehtoja, jotka tekisivät sijoituksesta vastikkeellisen tai takaisinmaksettavan.

Näiden lisäksi, pääomallainan konvertointi ei toimenpiteenä ole käytännössä kovin monimutkainen. Esimerkiksi ylimääräistä yhtiökokousta ei tarvitse kutsua koolle

¹⁰⁸ Fagerstedt – Kukkonen, 2015, s.186: Pääomallainan korkeampi korkotaso on perusteltua siihen kohdistuvan korkeamman riskin takia.

¹⁰⁹ Engblom ja muut, 2019, s. 260.

¹¹⁰ Lautjärvi, 2009, s. 75.

päättämään konversiosta, vaan velkojan ja yhtiön hallituksen antamat suostumukset riittävät toimenpiteen täytäntöönpanoon.¹¹¹

Pääomalainan konvertointi ei juridisesta näkökulmasta tarkasteltuna eroa tavallisen pankkilainan konvertoinnista, sillä pääomalaina voidaan konvertoida joko osaksi osakepääomaa tai muuhun vapaaseen omaan pääomaan. Osakepääoman lisäksi pääomalaina voidaan konvertoida osaksi sijoitettua vapaata omaa pääomaa, eli SVOP-rahastoa, ilman osakkeiden liikkeeseenlaskua ja merkintää. Vaikka OYL 12 luku 1.3 § ei yksiselitteisesti ota kantaa siihen, kuinka muuntaminen omaksi pääomaksi tulisi käytännössä toteuttaa, voidaan pääomalainan konvertointi toteuttaa edellä mainitun mukaisesti joko sidottuun tai vapaaseen omaan pääomaan, joko osakkeiden merkinnän kautta tai ei. Verotuksen kirjanpitosidonnaisuuden johdosta konvertoinnin kirjanpitokäsittelyn rooli on tärkeä rooli konversion oikeudellisessa – ja verotuksellisessa – tulkinnessa.

Kuten edellä on esitetty, KPL 5 luvun 5c §:n mukaan pääomalaina voidaan merkitä taseeseen omana tai vieraana pääomana, joista jälkimmäinen on yleisin toimintatapa. Lisäksi pääomalaina voidaan esittää täysin omana eränään, jolloin sitä ei voida suoranaisesti lukea kumpaakaan edellä mainittuun pääomaluokkaan kuuluvaksi. Jos velallisyhtiö on poikkeuksellisesti kirjannut pääomalainan oman pääoman eräksi, voitaneen koko konversion lähtökohtainen toteuttaminen kyseenalaista, sillä velkakonversion taustalla olevan tavoitteen voidaan tutkielmassa useasti esille tulleiden perustelujen mukaan olettaa olevan vieraan pääoman ehtoisen lainan muuntaminen osaksi yhtiön omaa pääomaa, sisäisen tasejärjestelyn kautta. Jos pääomalaina olisi kirjattu alun perin kuuluvaksi omaan pääomaan, ei konvertointi tuottaisi varsinaista lisäarvoa oman pääoman määrän pysyessä samana ja näin konversio olisi järjestelynä täysin ”turha” ja siten kyseenalainen.

¹¹¹ Villa, 2012, s. 5-6.

4.2.3 Velallisen näkökulma

Vieraaseen pääomaan merkätun pääomalainan konvertoinnin tapahtumahetki ei lähtökohtaisesti itsessään realisoi veroseuraamuksia velallisen yhtiön näkökulmasta. Ainoastaan tulkinnanvaraisissa tilanteissa, kuten esimerkiksi aiemmin tutkielmassa tarkasteltu tilanne, jossa konversioarvo alittaa nimellisarvon, voi kyse olla veronalaisen tulon syntymisestä ja konversiota voidaan pitää veronmaksuvelvollisuuden synnyttävänä toimenpiteenä. Pääsääntönä voitaneen kuitenkin todeta, että velkojan suostuessa pääomalainan konvertoinnin ei tulisi synnyttää velalliselle yhtiölle veronalaista tuloa, sillä velkojan ja velallisen välinen suhde vain ja ainoastaan muuttaa konvertoinnin seurauksena muotoaan. EVL 1 luvun 6.2 §:n mukaan *”veronalaista tuloa eivät ole yhteisön osake- tai osuuspääomana ja muuna pääomansijoituksena saamat erät mukaan lukien osakeyhtiön omien osakkeiden luovutuksesta saamat vastikkeet.”*

Mikäli velallisen asemassa on noteeraamaton yhtiö, konversiolla on vaikutusta verotuksen näkökulmasta yhtiön nettovarallisuuden ja varojenjaon kautta. Kun pääomalaina konvertoidaan osaksi velallisen yhtiön omaa pääomaa, on ilmeistä, että vieraan pääoman määrä vähenee ja oman pääoman määrä kasvaa. Tällä on tutkielmassa aiemmin todetun mukaan vaikutusta yhtiön nettovarallisuuteen, mikä puolestaan vaikuttaa velallisen yhtiön varojenjakoön sen osakkaille TVL 33b §:n mukaan seuraavin perustein:

” Muusta kuin julkisesti noteeratusta yhtiöstä saadusta osingosta 25 prosenttia on veronalaista pääomatuloa ja 75 prosenttia verovapaata tuloa siihen määrään saakka, joka vastaa varojen arvostamisesta verotuksessa annetussa laissa (1142/2005) tarkoitetulle osakkeen verovuoden matemaattiselle arvolle laskettua kahdeksan prosentin vuotuista tuottoa. Siltä osin kuin verovelvollisen saamien tällaisten osinkojen määrä ylittää 150 000 euroa, osingoista 85 prosenttia on pääomatuloa ja 15 prosenttia verovapaata tuloa.”

Listaaaton osakeyhtiö voi siis jakaa osinkoa osakkailleen huomattavasti pienemmällä pääomatuloveroprosentilla kahdeksaan prosenttiin saakka osakkeen matemaattisesta arvosta eli yhtiön nettovarallisuudesta. Kahdeksan prosentin rajan ylittävään osaan kohdistuu huomattavasti suurempi verorasite, sillä edellä tarkoitetun vuotuisen tuoton ylittävältä osalta osingosta 75 prosenttia on ansiotuloa.¹¹² Näin ollen, mitä korkeampi nettovarallisuus yhtiöllä on, sitä korkeampiin summiin kahdeksan prosentin raja nousee ja sitä suuremman määrän matalammalla veroprosentilla verotettavaa osinkoa osakkaiden on mahdollista saada. Pääomalainan konvertointi vahvistaa yhtiön nettovarallisuutta, mikä voi mahdollisesti aiheuttaa konversion kyseenalaistamisen verotuksen näkökulmasta tarkasteltuna, sillä osakkaat hyötyvät taloudellisesti pääomalainan konversiosta.

Yrityskaupassa kohteena olevan yhtiön kauppahinta voidaan määritellä lukuisilla eri tavoilla. Koska yksi mahdollinen tapa määritellä kauppahinta on perustaa hinta yhtiön nettoarvoon, on nettoarvon positiivisella lisäyksellä yrityskauppavalmistelujen yhteydessä vaikutusta maksettavaan kauppahintaan. Näin ollen velkakonversiota voidaan hyödyntää ennen toteutettavaa yrityskauppaa ja nostaa kaupasta saatavaa voittoa. Tämän näkökulman valossa konversion voidaan todeta olevan verosuunnittelun väline, mikäli verosuunnittelulla tarkoitetaan muun muassa yrityksen myynnistä saatavien hyötyjen maksimointia. Velkakonversion verosuunnitteluaspektiin yrityskaupan yhteydessä palataan myöhemmin tutkielmassa, luvussa 5.

Tulkinnanvarainen ja mahdollisesti kyseenalaisuutta herättävä tilanne voi tulla kyseeseen myös silloin, kun pääomalaina konvertoidaan muussa kuin osakkaiden osakeomistuksiin perustuvassa suhteessa, esimerkiksi konvertoitaessa pääomalain SVOP-rahastoon. SVOP-rahastoon liittyy ominaisuus, jonka takia sen alle kirjatut varat hyödyttävät kaikkia osakkaita tasapuolisesti. Tällöin konversiossa saattaisi olla kyse verotettavan tulon syntyemisestä velalliselle yhtiölle.

¹¹² ks. tarkemmin TVL 33b§.

4.2.4 Velkojan näkökulma

Velkojan näkökulmasta konvertoinnin yhteydessä velkoja menettää lainasaamisensa ja saa vastineeksi omistajuuden yhtiöstä. Suoranaista *menetystä* tilanteessa ei voida havaita, sillä velkojan saaminen ei katoa vaan ainoastaan muuttaa muotoaan, eikä siten vähennyskelpoista tappiota velkojan verotuksessa voida tulkita syntyneen. Jos kyseessä on kuitenkin tilanne, jossa velkoja menettää lainasaamisensa lopullisesti, esimerkiksi konkurssin seurauksena, voidaan lainasaaminen tulkita vähennyskelpoiseksi. Seuraava KHO:n päätös havainnollistaa tätä vaihtoehtoa. Taustana tapauksen ratkaisulle, kyse oli henkilön A tekemästä pääomalainasijoituksesta ja sen vähennyskelpoisuudesta sijoituksen kohteena olevan yhtiön konkurssin seurauksena:

KHO: 2016:49

”A on osakkeenomistajan asemassa antanut yhtiölle pääomalainan, kun yhtiö on tarvinnut osakkeenomistajiltaan rahoitusta osakekauppaa varten. A:n ja yhtiön välisen pääomalainasopimuksen mukaan laina on ollut vakuudeton ja viimesijainen yhtiön konkurssissa. Lisäksi lainan tai korkojen takaisinmaksu on sovittu sallituksi vain silloin, kun vapaan oman pääoman ja kaikkien pääomalainojen määrä maksuhetkellä ylittää viimeksi päättyneeltä tilikaudelta vahvistettavan tai sitä uudempaan tilinpäätökseen sisältyvän taseen mukaisen tappion määrän.

Ottaen huomioon solmitun pääomalainasopimuksen ehdot korkein hallinto-oikeus katsoo, että A:n yhtiölle antama pääomalaina on ollut yhtiöön tehty lisäsijoitus, jonka määrä on luettava A:n omistamien yhtiön osakkeiden hankintameno.

A:n vuonna 2007 antama 190 623,53 euron suuruinen pääomalaina olisi siten tullut lisätä yhtiön osakkeiden hankintameno, kun A:lle verovuodelta 2010 kertyneeksi katsotun luovutustappion määrä on vahvistettu. Tämän vuoksi hallinto-oikeuden ja verotuksen oikaisulautakunnan päätökset on kumottava ja

toimitettua verotusta muutettava A:lle kertyneen luovutustappion määrän osalta.”¹¹³

Pääomalainan menetys rinnastettiin vähennyskelpoiseen menoon, koska kyseessä oli luonnollinen henkilö ja menetys johtui konkurssista. Kyseinen tulkinta ei siis päde vapaaehtoisessa, strategisista syistä toteutetussa konversiossa. Siispä konversion seurauksena ei synny välittömiä veroseuraamuksia velkojalle. Sen sijaan luovutusvoiton kautta arvioitavaksi tulevat konversion seurauksena jo aikaisemmassa omistuksessa olleet osakkeet. Jos pääomalainavelkoja omistaa jo ennestään velallisyhtiön osakkeita, lisää konvertoitu pääomalainasaatava luonnollisesti entuudestaan omistettujen osakkeiden hankintamenoa eli konversion katsotaan aiheuttavan velkojan näkökulmasta aikaisemmin omistettujen osakkeiden hankintamenon lisäyksen. Tämä voi mahdollistaa luovutusvoittoverotuksen kohdalla tapahtuvan verosuunnittelun, johon palataan tutkielmassa myöhemmin luvussa 5, muiden verosuunnitteluun liittyvien aiheiden kanssa.

Pääomalaina ei lähtökohtaisesti eroa tavallisesta pankkilainasta verotusmenettelyllisestä näkökulmasta tarkasteltuna, joten pääomalainan konversion ei myöskään tulisi realisoida veronalaista tuloa. Voitaisiin olettaa, että pääsääntöisesti pääomalainan konvertoinnin tulisi noudattaa samoja periaatteita ja säännöksiä verrattuna muihin lainasaamisiin. Tästä huolimatta, pääomalainojen kohdalla verotuksellisesti merkittävän kokonaisuuden muodostavat niihin liittyvät korkomenot – erityisesti niiden kumuloituminen ja vähennyskelpoisuus, joita tarkastellaan seuraavaksi.

4.2.5 Korkojen vähennyskelpoisuus ja kumuloituminen

Pääomalainoille maksettavien korkojen sääntely eroaa tavallisten lainojen koroista. Siksi pääomalainojen korot, niiden kumuloituminen sekä vähennyskelpoisuus muodostavat verotuksellisesti keskeisen kysymyksen pääomalainaa konvertoitaessa. Erityisesti

¹¹³ KHO:2016:49.

korkokulujen kumuloituessa herää kysymys, mitä vähennyskelpoisuudelle tapahtuu pääomallainan konvertoinnin yhteydessä? Säilyvätkö vähennyskelpoisuuden edellytykset ennallaan, vai päättyykö korkojen vähennyskelpoisuus konversioon?

Pääomallainalle voidaan maksaa korkoa OYL 12 luvun 1.2 §:n¹¹⁴ mukaan vain silloin, kun velallisen yhtiön vapaan oma pääoma ja kaikkien pääomallainojen määrä ylittää yhtiön viimeksi päättyneeltä tilikaudelta vahvistettavan tai mahdollisesti uudempaan tilinpäätökseen sisältyvän taseen mukaisen tappion määrän. Pääomallainan korkojen maksukelpoisuus riippuu siis yhtiön tuloksesta ja korko voi jäädä maksamatta yhtiön tappiollisuuden johdosta. Tavallisen pankkilainan kohdalla tilanne on toinen, sillä lainan korko on maksukelpoinen tilikauden tappiollisuudesta huolimatta.¹¹⁵

OYL 12 luvun 2.2 §:n mukaan, mikäli pääomallainan korkoja ei voida maksaa, siirtyvät ne maksettavaksi seuraavaan mahdolliseen ajankohtaan, jolloin koronmaksun edellytykset täyttyvät.¹¹⁶ Koronmaksuvelvoite ei siten katoa tai raukea, vaan ainoastaan siirtyy myöhemmäksi. Tätä korkojen siirtymistä maksettavaksi myöhemmälle ajankohdalle kutsutaan korkojen *kumuloitumiseksi*. Aiemmilta tilikausilta kumuloituneet korot eivät vähennä myöhemmälle ajankohdalle maksettavaksi tulevia korkoja, vaan ne tulevat maksettaviksi täysmääräisinä myöhempien tilikausien korkojen kanssa. Esimerkiksi jos vuoden 2020 tilinpäätös näyttää tuloksen kannalta negatiiviselta eikä siten korkoja voida maksaa, mutta vuoden 2021 tilinpäätöksen perusteella korkoja voidaan maksaa molempien tilikausien edestä, tilikauden 2021 päätyttyä maksetaan sekä vuoden 2020 että 2021 aikana syntyneet korot. Jos vuoden 2021 tilinpäätöksen perusteella voidaan maksaa ainoastaan vuoden 2020 korkokulut, maksetaan ne tilikauden 2021 päätyttyä ja vuoden 2021 korot kumuloituvat puolestaan myöhemmälle ajankohdalle. Kumuloituneet korkokulut tulee siis maksaa silloin, kun siihen on ensimmäinen mahdollisuus. Tästä huolimatta pääomallainaehdoissa voidaan sopia koron osalta myös

¹¹⁴ ks. tarkemmin OYL luku 12.

¹¹⁵ Hakkarainen - Svennas, 2011, s. 226-227.

¹¹⁶ ks. tarkemmin OYL 12 luku.

toisin, esimerkiksi ehdoissa voidaan sopia, etteivät korot voi kumuloitua lainkaan vaan korot erääntyvät silloin, kun niitä ei voida maksaa. Lähtökohta on kuitenkin se, että korot kumuloituvat ja siitä poikkeaminen vaatii nimenomaisesti tästä poikkeavan sopimuksen.

117

Maksamatta jääneitä, kumuloituneita korkoja ei voida kohdella kirjanpidon kuluina. Mikäli korkoa ei voida maksaa eli koron maksuedellytykset eivät täyty, tulee se kirjata tilinpäätöksessä siirtovelaksi ja yhtiön on ilmoitettava tästä toimintakertomuksessaan. Koron maksuedellytysten täytyessä ja koron maksettaessa pääomalainan korko kirjataan tulosvaikutteiseksi kuluksi. Velallisen ja velkojan kirjanpidon näkökulmasta pääomalainan kumuloituneet korot tulisi huomioida samanaikaisesti. Samanaikainen huomioiminen tarkoittaa sitä, että korot tulee tulouttaa velkojayhtiön kirjanpidossa silloin, kun ne voidaan vähentää velallisyhtiön kirjanpidossa.¹¹⁸

EVL 18 §:n 2 kohdan mukaan elinkeinotoiminnasta johtuneen velan korko on verotuksessa vähennyskelpoinen. Pääomalainan koron voidaan olettaa tarkoittavan kyseisen lain määrittelemää korkoa ja siten vähennyskelpoisuus pätee myös pääomalainan koron kohdalla.¹¹⁹ Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan pääomalainan korko on vähennyskelpoinen verotuksessa sinä tilikautena, jonka osalta koron maksuvelvollisuuden täyttävä tilinpäätös vahvistetaan. Sitä osin, kun korkoa ei voida maksaa ja korkokulut kumuloituvat seuraaville tilikausille, esitetään korot taseen liitetiedoissa korkovastuuna. Nämä kumuloituneet korot voidaan vähentää verotuksessa vasta silloin, kun tilinpäätöksen perusteella korkokulut voidaan maksaa ja kyseiset korkokulut tuloutetaan kirjanpidossa. OYL:ssä ei ole koron määrää rajoittavia säännöksiä, mutta koron markkinaehtoisuudesta on huolehdittava erityisesti niissä tapauksissa, jos velanantaja ja velallinen kuuluvat samaan lähipiiriin.¹²⁰

¹¹⁷ Airaksinen ja muut, 2007.

¹¹⁸ PwC Suomi, 2021.

¹¹⁹ Andersson – Penttilä, 2014, s. 455.

¹²⁰ Hakkarainen - Svennas, 2011, s. 227.

Kuten edellä tutkielmassa on todettu, velkakonversion seurauksena velkojan saaminen ”muuttaa muotoaan” ja sijoitus esimerkiksi SVOP-rahastoon kuitataan alkuperäisellä lainasaamisella. Näin ollen pääomalainan kohdalla velkoja luopuu pääomalainasaamisestaan ja vastineeksi velkoja saa velallisyhtiöstä omistajuuden. Verotuksen näkökulmasta mielenkiintoisen kysymyksen muodostaa se, mitä kumuloituneille korkomenoille tapahtuu konversiossa ja mitä näiden korkojen verokohtelu pitää EVL:n perusteella sisällään.

Pääomalainan korkoa koskevan kirjanpitokäytännön mukaan korko on velallisyhtiön verotuksessa vähennyskelpoinen sen tilikauden osalta, jolloin korko maksetaan eli silloin kun korko *realisoituu* velallisyhtiön kirjanpidossa. Jos korot eivät realisoidu, vaan kumuloituvat tulevaisuuteen, voi vähennyskelpoisuuden kyseenalaistaa realisoitumisen puutteen johdosta. Kumuloituessa korot eivät realisoidu eivätkä siten täyttä EVL 18.2 §:n määritelmää vähennyskelpoisesta korosta.

Velkojayhtiön näkökulmasta pääomalainalle kumuloituneet korot ovat puolestaan *korkotuloja*, jotka ovat veronalaisia velkojan verotuksessa vain niiltä verovuosilta, kun korko voidaan maksaa ja korko tuloutetaan velkojan kirjanpidossa, samanaikaisesti kuin velallisen kirjanpidossa tuloutetaan kyseisen koron *korkomenot*.

On mahdollista, ellei jopa todennäköistä, että kumuloituneiden korkomenojen verovähennysoikeus menetetään konversion seurauksena. Velkakonversiosta seuraa verotuksellisesti vieraan pääoman ”muuttuminen” oman pääoman ehtoiseksi sijoitukseksi. Pääomalainan velkoja siis luopuu lainasaamisestaan ja vastineeksi luopumisesta velkoja saa velallisyhtiön osakkeita. Kun pääomalainaa, johon korot ovat kohdistuneet, ei käytännössä ole enää lainan luonteisena, eivätkä korot ole kirjanpidollisesti maksukelpoisia. Tämä on perusteltua, sillä oman pääoman ehtoïselle sijoitukselle ei makseta korkoa. Kun pääomalainaan kohdistuneet korot eivät ole enää maksukelpoisia, eikä kumuloituneita korkoja voida tulouttaa velallisen eikä velkojan kirjanpidossa, voidaan verovähennyskelpoisuuden menettämistä pitää hyvin todennäköisenä sekä perusteltuna. Perustelut nojaavat konversion keskeiseen

verovaikutukseen, eli siihen, että velka *muuttaa muotoaan ja luonnettaan* oman pääoman ehtoiseksi sijoitukseksi ja on siten rinnastettavissa omaan pääomaan.

Korko ja sen verovähennyskelpoisuus ovat herättäneet runsaasti keskustelua ja verotuksellisesti keskeistä pohdintaa jo vuosikymmenten ajan. Alun perin säännökset korkomenojen vähennysoikeuden rajoittamiseksi tulivat voimaan 1.1.2013 HE 146/2012 vp:n myötä ja niitä sovellettiin verovuodesta 2014 lähtien.¹²¹ Erityisesti aihe nosti jälleen päätään, kun 1.1.2019 uudistettu EVL 18 a §:n ja EVL 18 b §:n mukainen korkovähennysoikeuden rajoittamista koskeva sääntely¹²² astui voimaan. Muutokset juontavat juurensa Euroopan unionin veron kiertämistä koskevan direktiivin (2016/1164, ATAD-direktiivi) sisältämästä korkorajoitussäännöksistä, tavoitteena ennaltaehkäistä EU:n veropohjan rappeutumista. Korkovähennysrajoitussäännöksiä tiukennettiin edelleen hallituksen esityksen (HE 211/2021 vp) myötä, joka muutti vuonna 2019 voimaan tullutta korkojen vähennysoikeuden rajoittamista koskevaa EVL 18 a ja b §:ää ja astui voimaan 1.1.2022¹²³.

Muutosten johdosta KHO:n ratkaisuissa korkojen vähennyskelpoisuutta on arvioitu harkiten ja perusteluissa vähennyskelpoisuutta vastaan on tukeuduttu muun muassa edellä mainittuihin säännöksiin. Korkovähennysoikeutta on hallituksen esityksen (HE 211/2021) perusteella rajoitettu entisestään, jotta Suomen veropohja ei supistuisi, vaan tulisi turvatummaksi. Tämän tavoitteen nojalla tilanteissa, joissa kysymyksessä on korkovähennysoikeuden hyväksyminen tai epääminen, vähennysoikeus mitä todennäköisemmin evätään epäselvissä tilanteissa KHO:n toimesta. Veropohjan turvaamiseen tähtäävän tavoitteen sekä korkovähennysoikeuden kohtaamiin rajoituksiin nojaten, todennäköisyys nimenomaan kumuloituneiden korkomenojen verovähennysoikeus menettämislle konversion seurauksena on suuri. Konversiossa on nimittäin kyse verolainsäädännön näkökulmasta määrittelemättömästä toimesta, jonka seurauksia ei voida suoraan lukea laista, sillä sitä koskevaa lainsäädäntöä ei ole.

¹²¹ Verohallinto, Korkovähennysoikeuden rajoittaminen verotuksessa, 2022.

¹²² Verohallinto, Korkovähennysoikeuden rajoittaminen verotuksessa, 2022.

¹²³ ks. tarkemmin HE 211/2021 vp.

Varsinkaan kumuloituneiden korkokulujen verokohtelua konversion yhteydessä ei ole määritelty laissa tai oikeuskäytännössä.

Korkokulujen kumuloiduttua pitkältä aikaväliltä, voi kyse olla huomattavan suuruisesta saamisesta velkojan näkökulmasta. Siksi niihin liittyvän vähennysoikeuden lopullinen menettäminen konversion seurauksena tuntuu radikaalilta pelkästään sen perusteella, ettei niitä ole vielä velallisen puolesta voitu maksaa. Kuten edellä on todettu, konversio perustuu velkojan ja velallisen väliseen sopimukseen. Velkojan tulee siis antaa suostumuksensa, jotta konversio ylipäättään voidaan toteuttaa. Tämän suostumuksen annettuaan velkojan on syytä tiedostaa riski korkovähennysoikeuden menettämisestä tai hakea asiaan liittyvää ennakkoratkaisua Verohallinnolta.

Jos pääomalainasopimukseen on edellä mainitusti lisätty ehto siitä, etteivät korkokulut voi pääomalainan kohdalla kumuloitua lainkaan, vaan erääntyvät sinä tilikautena, kun niitä ei voida maksaa, voidaan pääomalainasaatavan verotuksellinen tulkinta lähtökohtaisesti rinnastaa tavallisen lainasaatavan konvertointiin. Mikäli korko ei kumuloidu niiltä vuosilta, jolloin taloudellisen tilanteen seurauksena ei ole mahdollista suorittaa korkomaksuja, voidaan korkojen katsoa olevan verovähennyskelpoisia vasta maksuvuonna. Tämän seurauksena tilanne ei olennaisesti eroa normaalin lainan konvertoinnista ja siihen liittyvistä veroseuraamuksista.

4.3 Vaihtovelkakirjalaina

4.3.1 Vaihtovelkakirjalaina yhtiöoikeudellisesti ja kirjanpidollisesti

Vaihtovelkakirjalaina (*convertible loan*), *vvk-laina*, on velallisyhtiön liikkeelle laskema velkakirja, joka luo haltijalleen oikeuden vaihtaa (konvertoida) saamisensa yhtiön osakkeisiin. Vaihtovelkakirja annetaan velkojalle vastineeksi tekemästään sijoituksesta yhtiöön. Vvk-lainan velkakirjalla voidaan minkä tahansa velkakirjan tavoin käydä kauppaa jälkimarkkinoilla. Tällöin myös vvk-lainan kohteena olevan yhtiön osakkeiden on oltava

julkisen kaupankäynnin kohteena¹²⁴. Kun lainaehtojen mukainen laina-aika umpeutuu, vaihtovelkakirjan haltija on oikeutettu vaatimaan joko velkakirjan lunastusta tai vaihtaa velkakirjan yhtiön osakkeisiin, ehdoissa mainittuna aikana.¹²⁵ Vvk-lainan ehdoista voidaan sopia melko vapaasti. Ehdot voivat vaihdella esimerkiksi sen suhteen, onko velkojalla oikeus vai velvollisuus konvertoida saamisensa yhtiön osakkeisiin. Lähtökohtaisesti velkojat ovat pelkästään oikeutettuja konversioon. Poikkeuksellinen velvoite voi perustua muun muassa yhtiölle annettuun oikeuteen päättää velkakirjan vaihtamisesta, jolloin kyseessä on *käänteinen vaihtovelkakirjalaina*.¹²⁶

Voimassa olevassa OYL:ssä ei ole enää vvk-lainaa koskevaa erityissääntelyä. Sääntelystä on luovuttu, sillä vvk-lainaa koskevien oikeudellisten kysymysten on todettu kulminoituvan velkojalle annettuun optio- tai muuhun oikeuteen merkitä velallisyhtiön osakkeita, jolloin siihen pätee OYL 10 luku¹²⁷. OYL 10 luvussa käsitellään optio- ja muita erityisiä oikeuksia koskevaa sääntelyä.¹²⁸ OYL 10 luvun 1.1 §:n mukaan yhtiöllä tulee olla taloudellisesti painava syy vvk-lainan käyttöön ja liikkeeseenlaskuun. Tällaiseksi syyksi voidaan esimerkiksi katsoa epävakaa markkinatilanne osakeantia ajatellen tai muuten lainalle vaadittava matalampi korkotasoo.¹²⁹

Yhtiön näkökulmasta vvk-laina ei itsessään paranna sen omaa pääomaa, eikä siten paranna yhtiön vakavaraisuutta. Kirjanpitolain mukaan vaihto- ja joukkovelkakirjalainat on esitettävä omana eränään vieraassa pääomassa.¹³⁰ Jos velkakirjojen haltija käyttää oikeuttaan vaihtaa saamisensa yhtiön osakkeisiin, johtaa se yhtiön kirjanpidossa siihen, että yhtiön omaan pääomaan siirretään vierasta pääomaa. Taseen vastattavaa-puolelta siirretään vierasta pääomaa omaan pääomaan, omalle rivilleen velan nimellisarvoa vastaava määrä. Kun kyse on IFRS-standardeja noudattavasta yhtiöstä, vvk-lainan

¹²⁴ Knüpfer - Puttonen, 2014, s. 42.

¹²⁵ Knuutinen, 2009, s. 176-177.

¹²⁶ Lautjärvi, 2011, s. 18.

¹²⁷ ks. tarkemmin OYL 10:1.

¹²⁸ Mähönen ja muut, 2006, s. 314-315.

¹²⁹ Lautjärvi, 2011, s. 19.

¹³⁰ Fagerstedt-Kukkonen, 2015, s. 188.

velkaosuus tulee kirjata vieraaseen pääomaan ja omaksi pääomaksi muunnettava osa pääomasta omaan pääomaan. Vvk-laina jaetaan siis omaan ja vieraaseen pääomaan, omiksi eriksi.¹³¹ OYL 9 luvun 6.1 §:n mukaan osakkeiden merkintähinta kohdistetaan seuraavasti:

” Uuden osakkeen merkintähinta merkitään osakepääoman korotukseksi, jollei sitä osakeantipäätöksessä määrätä merkittäväksi kokonaan tai osittain sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon taikka kirjanpitolaissa toisin säädetä. Yhtiön hallusta luovutettavasta omasta osakkeesta maksettava määrä merkitään sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon, jollei sitä osakeantipäätöksessä määrätä merkittäväksi kokonaan tai osittain osakepääomaan taikka kirjanpitolaissa toisin säädetä.”¹³²

Vvk-lainan vaihtaminen yhtiön osakkeisiin johtaa vieraan pääoman määrän vähenemiseen ja oman pääoman määrän kasvuun. Näin ollen yhtiön omavaraisuusaste vahvistuu.¹³³ Lisäksi yhtiön näkökulmasta vvk-lainan avulla on mahdollista hankkia vierasta pääomaa edullisemmin korkojen verovähennyskelpoisuuden johdosta. Korke on yleensä kiinteä sekä käypää korkotasoa alhaisempi¹³⁴ ja sitä maksetaan siihen saakka, kunnes velkoja konvertoi saamisensa yhtiön osakkeisiin¹³⁵. Vvk-laina on myös vaihtoehtoinen rahoituksen hankintakeino tilanteissa, joissa yhtiö ei ole kykeneväinen tarjoamaan rahoittajalle vakuuksia. Näin ollen vvk-lainaa voidaan käyttää yhtenä yhtiön kriisirahoituksen muotona. Myös sijoittajan näkökulmasta vvk-lainalla on edullisia ominaisuuksia. Vvk-laina on osaketta huomattavasti joustavampi rahoitusinstrumentti, sillä lainan ehtoja voidaan muuttaa helposti, sijoittaja voi lopettaa velkasuhteen tai vaihtoehtoisesti hyötyä yhtiön arvonnoususta valitessaan saamisensa konvertoinnin yhtiön osakkeiksi. Esimerkiksi tilanteessa, jossa velallisen yhtiön nettoarvo kasvaa

¹³¹ Mähönen ja muut, 2006, s. 315-316.

¹³² Ks. tarkemmin OYL 9 luku 6 pykälä.

¹³³ Mähönen ja muut, 2006, s. 315.

¹³⁴ Käypää korkoa alhaisempi taso selittyy sillä, että osa velkojan tuotto-odotuksesta siirtyy yhtiön osakkeen arvoon.

¹³⁵ Mähönen ja muut, 2006, s. 315.

merkittävästi verrattuna lainanantohetkeen, voi vvk:n haltija kokea lainan vaihtamisen osakkeiksi taloudellisesti kannattavimmaksi päätökseksi.¹³⁶ Konkurssitilanteessa sijoittajan asema on osakkeenomistajaan verrattuna parempi, sillä vvk-lainaan sijoittanut velkoja on maksunsaantijärjestyksessä ylempänä.¹³⁷

4.3.2 Vaihtovelkakirjalainan konvertointi verotuksessa

Verotuksen näkökulmasta vvk-lainan vaihtamista yhtiön osakkeisiin ei pidetä luovutuksena, eikä konversio siten muodosta velalliselle yhtiölle verotettavaa tuloa.¹³⁸ Kun velkoja vaihtaa saatavansa yhtiön osakkeisiin, on tämä toimi nimenomaisesti määritelty EVL 6.2 §:n mukaiseksi verovapaaksi pääomansijoitukseksi¹³⁹. Edellä todetun mukaisesti, vvk-lainaa koskeva sääntely kulminoituu velkojalle annettuun oikeuteen merkitä velallisyhtiön osakkeita. Kyse on siis yhtiöoikeudellisesti osakkeiden merkitsemisestä, mikä vero-oikeudellisesti on osakkeita jakavan yhtiön näkökulmasta verovapaa toimi¹⁴⁰.

Vvk-lainan konversion verovapaus vaikuttaa perustellulta, sillä velkojan konvertointioikeus kuuluu jo itsessään vvk-lainan ehtoihin. Kyseisen rahoitusinstrumentin luoneeseen kuuluu olennaisesti siis sen konvertoitava luonne, jonka avulla velkojalla on mahdollisuus maksimoida mahdollinen tuottoensa ja minimoida riskinsä, kun konvertoinnista voidaan päättää optimaalisesti¹⁴¹. Jos konvertoinnista aiheutuisi veroseuraamuksia, velkoja tuskin antaisi suostumustaan saamisensa konvertoimiseen.

Oikeustapauksessa KHO:2022:88 tulkittiin, että veronalaista tuloa ei syntynyt vvk-lainan velkasuhteen päättymisestä¹⁴².

¹³⁶ Lautjärvi, 2011, s. 18-19.

¹³⁷ Mähönen ja muut, 2006, s. 316.

¹³⁸ Lautjärvi, 2015.

¹³⁹ Ahonen – Viitala, 2011.

¹⁴⁰ Ossa – Villa – Immonen, 2019, s. 60.

¹⁴¹ Lautjärvi, 2015.

¹⁴² ks. tarkemmin KHO:2022:88.

”A Oyj oli vuonna 2011 laskenut liikkeeseen nimellisarvoltaan kuuden miljoonan euron vaihtovelkakirjalainan, jonka oli lunastanut Vakuutusyhtiö C. A Oyj:n kokonaan omistama tytäryhtiö B Oyj oli vuonna 2014 hankkinut kyseisen vaihtovelkakirjalainasaatavan Vakuutusyhtiö C:ltä miljoonan euron kauppahinnalla. B Oyj oli sulautunut A Oyj:öön 31.12.2015 elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 a ja 52 b §:ssä tarkoitettulla tavalla, ja vaihtovelkakirjalainaan perustuva velkasuhde oli lakannut konfuusion myötä. A Oyj:n kirjanpidossa vaihtovelkakirjalainan nimellisarvon ja sulautuvalla yhtiöllä olleen saatavan hankintamenon erotus, 4 990 546,78 euroa, oli luettu osaksi sulautumistulosta. Asiassa oli ratkaistava, oliko A Oyj:lle kertynyt 4 990 546,78 euroa veronalaista tuloa velkasuhteen konfuusion myötä tapahtuneen velan lakkaamisen perusteella.

Korkein hallinto-oikeus katsoi edelleen, että konfuusion myötä A Oyj oli vapautunut maksamasta velkojalle 4 990 546,78 euroa ja että yhtiö oli näin ollen voinut saada rahanarvoisen edun. Kun otettiin huomioon B Oyj:n vaihtovelkakirjasaatavasta maksama miljoonan euron kauppahinta ja vaihtovelkakirjalainan nimellisarvo 5 990 546,78 euroa, oli kuitenkin mahdollista, että vaihtovelkakirjalaina oli konfuusion tapahtuessa ollut arvoton 1 000 000 euroa ylittävältä osalta. A Oyj:lle ei ollut kertynyt rahanarvoista etua siltä osin kuin vaihtovelkakirjalaina oli tällöin ollut arvoton. Korkein hallinto-oikeus ei ottanut välittömästi ratkaistavakseen, oliko vaihtovelkakirjasaatava ollut joltain osin arvoton konfuusion tapahtuessa, vaan kumosi hallinto-oikeuden ja verotuksen oikaisulautakunnan päätökset sekä verovelvollisen vahingoksi toimitetun verotuksen oikaisun ja palautti asian Verohallinnolle uudelleen käsiteltäväksi sen selvittämiseksi, oliko A Oyj:lle kertynyt verotettavaa tuloa esillä olevan velkasuhteen lakkaamisen seurauksena sen vuoksi, että vaihtovelkakirjalaina ei ole ollut arvoton 1 000 000 euron ylittävältä osalta.”

KHO:n mukaan rahanarvoista etua ei synny velanmaksusta vapautumisen seurauksena, kunhan velan kauppahinnan ylittävä osuus on velkojalleen arvoton.¹⁴³ Kyseinen oikeustapaus vahvistaa käsitystä siitä, että vvk-lainan luonteen muutos on verovapaa toimi.

4.3.3 Velallisen näkökulma

Vvk-lainan velallisyhtiön näkökulmasta konversio ei aiheuta realisoituvia verovaikutuksia. Tätä veroneutraalisuutta puoltaa esimerkiksi EVL 6.4 §:n sisältö, jonka mukaan *”vaihtovelkakirjan vaihtamista yhtiön osakkeisiin eikä siinä mainittuun optiolainaan liittyviin osakkeiden merkintäoikeuden käyttämistä”*¹⁴⁴ ei tulisi pitää OYL:n mukaisena, veroa realisoivana luovutuksena. Pykälässä ei ole nimenomaisesti säädetty velallisen verokohtelusta, mutta jatkuvuusperiaatteen soveltuessa, pykälää voitane tulkita siten, ettei velalliselle voi realisoitua maksettavaa veroa. Tulkintaa puoltaa myös se, että edellä mainitulle EVL:n sääntelylle löytyy sisällöllisesti täysin vastaava kohta TVL:stä¹⁴⁵, jossa kyseinen säännös on osana yleistä tulojen verovapautta koskevaa kohtaa.¹⁴⁶ Kuten on jo todettu, vvk-lainan konvertoinnissa on kyse luovutuksen sijaan kyse pääomasijoituksesta. Tämä on varsin perusteltua konversioon liittyviä yhtiöoikeudellisia toimia tarkastelemalla. Konversiossa velallisyhtiö antaa joko uusia tai vanhoja osakkeitaan velkojalle, joka puolestaan kuittaa osakkeiden merkintähinnan vvk-lainasaamisellaan. Kumpikaan edellä mainituista toimista ei ole veroa realisoiva tapahtuma, mikä puoltaa velallisyhteisön veroneutraliteettia. Lisäksi, kunhan konversio toteutetaan vvk:n nimellisarvon mukaisesti, ei saamisoikeuden lakkaaminen voi realisoida veroa velallisen näkökulmasta.¹⁴⁷

¹⁴³ PwC Suomi, 2022.

¹⁴⁴ EVL 6 § 4 momentti.

¹⁴⁵ TVL 45 § 2 momentti.

¹⁴⁶ Ahonen - Viitala, 2011, s. 290-291.

¹⁴⁷ Ahonen - Viitala, 2011, s. 290-291.

4.3.4 Velkojan näkökulma

Vvk-lainan velkojayhtiön näkökulmasta saamisen konvertointi ei realisoi maksettavaa veroa. Tämä verovaikutuksilta välttyminen perustuu verotuksen jatkuvuusperiaatteeseen. Periaatteen mukaan veronmaksu ei tässä tapauksessa realisoidu konvertointihetkellä, saamisen muuttaessa muotoaan, vaan lykkääntyy esimerkiksi osinkojen vastaanottamisen hetkeen. Konversiossa velkojan saamien osakkeiden hankintameno määritellään yhtä suureksi vvk:n hankintahinnan kanssa.¹⁴⁸ Näin ollen, jos velkojalla on omistuksessaan jo ennestään velallisyhtiön osakkeita, kasvattaa konversion kautta omistukseen tulleet osakkeet näiden osakkeiden hankintamenoa vaihtovelkakirjan hankintahinnan verran.

¹⁴⁸ Andersson – Penttilä, 2014, s. 146.

5 Velkakonversio verosuunnittelun välineenä

5.1 Mahdollinen verosuunnittelu

Verosuunnittelua terminä voidaan lähestyä monesta eri näkökulmasta. Aihe on myös veropoliittisesti hyvin tunnelatautunut, sillä lain salliman verosuunnittelun ja laittoman veron kierron välinen raja on hyvin häilyvä ja sitä on lähes mahdotonta määritellä etukäteen. Verosuunnittelulla tarkoitetaan mahdollisimman pienien veroseuraamusten tavoittelua, lain asettamien sääntöjen ja rajoitusten puitteissa.¹⁴⁹ Verosuunnittelu on siis lain mukaan sallittua ja käytännössä se on suositeltavaa, ellei jopa pakollista yrityksen elinkaaren tietyissä vaiheissa. Veron *kiertäminen* sen sijaan on laitonta, mutta nämä kaksi termiä saattavat arkikäytössä joskus sekoittua keskenään.

Tässä tutkielmassa aihetta lähestytään lainmukaisena toimenpiteenä, jonka avulla tutkielman käsittelemät velallis- tai velkojayhtiöt tavoittelevat verotuksen näkökulmasta optimaalista lopputulosta. Optimaalista lopputulosta arvioitaessa huomioon otetaan tutkielmassa edellä mainitut, lain puitteissa esitetyt huomiot, eri rahoitusinstrumenttien ominaisuudet sekä niiden veroseuraamukset. Veroseuraamuksia tutkitaan siitä näkökulmasta, mikä rahoitusinstrumentti johtaa minimaalisiin veroseuraamuksiin velkakonversion kontekstissa. Lain mukaan verovelvollisella on oikeus tavoitella minimaalisia veroseuraamuksia ja järjestellä elinkeinotoimintansa tätä tavoitetta palvelevaksi¹⁵⁰. Verosuunnittelua toteutettaessa riskialuetta lähestytään kuitenkin silloin, kun verosuunnittelun taustalla olevia järjestelyitä toteutetaan sellaisten veroetujen saavuttamiseksi, jotka lain puitteissa eivät ole tarkoituksenmukaisia¹⁵¹. Verotusmenettelystä annetun lain (VML 1558/1995) 28 § sisältää veronkiertoa koskevan yleislausekkeen, jonka avulla voidaan tunnistaa sellaiset toimenpiteet, jotka eivät vastaa

¹⁴⁹ Verohallinto, Veron kiertämissäännöksen soveltaminen, 2022.

¹⁵⁰ Verohallinto, Veron kiertämissäännöksen soveltaminen, 2022.

¹⁵¹ Raitasuo, 2019, s. 13.

oikeudelliselta muodoltaan asian varsinaista luonnetta ja ovat siten määriteltävissä veron kiertämiseksi ¹⁵²:

” Jos jollekin olosuhteelle tai toimenpiteelle on annettu sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta, on verotusta toimitettaessa meneteltävä niin kuin asiassa olisi käytetty oikeaa muotoa. Jos kauppahinta, muu vastike tai suoritus aika on kauppa- tai muussa sopimuksessa määrätty taikka muuhun toimenpiteeseen on ryhdytty ilmeisesti siinä tarkoituksessa, että suoritettavasta verosta vapauduttaisiin, voidaan verotettava tulo ja omaisuus arvioida.”¹⁵³

Tämän tutkielman sisältämien verosuunnitteluun viittaavien tulkintojen ja päätelmien ei pitäisi täyttää kyseisen lain sisältämää määritelmää veron kiertämisestä, vaan ne perustuvat voimassa olevaan lakiin ja sen tarkoitukseen.

Velkakonversio on yrityssaneerausmenettelyssä laajalti hyödynnetty toimi. Varmasti monille tunnettujen yhtiöiden, esimerkiksi Trainer’s House Oyj:n, Polar-yhtymä Oy:n, Talvivaaran Kaivososakeyhtiö Oyj:n sekä Componenta Oyj:n saneerauksessa hyödynnettiin velkakonversiota. Edellä mainittujen lisäksi yhtä lailla tunnetun Stockmann Oyj:n saneerauksessa hyödynnettiin velkakonversiota. ¹⁵⁴ Näin ollen konversio voitane tulkita erittäin hyödylliseksi ja tehokkaaksi keinoksi tervehdyttää jatkamiskelpoista yritystoimintaa ja turvata sen edellytyksiä¹⁵⁵.

Jos konversio kuitenkin poistetaan konkurssiuhkan ja saneerauksen kontekstista ja velkakonversiota lähestytään puhtaasti verosuunnittelun näkökulmasta, tehdään oletus siitä, ettei konversiota hyödynnetä esimerkiksi konkurssilta välttymiseksi tai muista taloudellisista ongelmista johtuen. Konversio halutaan tällöin toteuttaa täysin

¹⁵²

¹⁵³ ks. tarkemmin VML 28 §.

¹⁵⁴ Tähtinen ja muut, 2018.

¹⁵⁵ ks. tarkemmin yrityssaneerauksen tavoitteista laki yrityksen saneerauksesta (YsSanL).

strategisista syistä, esimerkiksi ennen yrityskauppaa. Konversiota ei kuitenkaan lain puitteissa voi toteuttaa täysin mielivaltaisesti. Konversion, kuten minkä tahansa toimen taustalla tulee aina olla liiketaloudelliset perusteet, jotta veron kiertämisen tulkinnalta vältytään ja veroneutraalin yritysjärjestelyn edellytykset täyttyvät¹⁵⁶.

Lähestyttäessä konversiota yrityskaupan yhteydessä hyödynnettävänä toimenpiteenä, on tärkeää muistaa se, että konversion liiketaloudelliset syyt olisi hyvä pystyä tunnistamaan ja osoittamaan hyvissä ajoin jo ennen yrityskaupan toteuttamista.¹⁵⁷ Yrityskauppaan valmistauduttaessa rahoitusrakenteen uudelleenjärjestelykeinojen, esimerkiksi velkakonversion liiketaloudellisten syiden olemassa olo on kuitenkin varsin helposti tunnistettavissa sekä osoitettavissa. Näiden järjestelyiden tavoitteena on tyypillisesti saada myytävä yhtiö näyttämään mahdollisimman myyntikelpoiselta, jotta potentiaalinen ostaja löytyisi helpommin ja yrityskauppa saataisiin toteutettua.¹⁵⁸ Kohteena olevan yhtiön myyntiä voidaan helpottaa esimerkiksi konversiossa toteutetuilla taseen sisäisillä järjestelyillä, jolloin vieraan pääoman määrä suhteessa omaan pääomaan pienenee. Tällöin kohteen tunnusluvut paranevat, millä puolestaan on teoriassa vaikutusta kauppahintaan¹⁵⁹. Näin ollen liiketaloudellinen perusta on selvä. Liiketaloudellisesta perustasta huolimatta, jos järjestelyt todetaan yksinomaan veron välttämisen keinoksi, ei veroneutraalisuutta koskevia säännöksiä voida EVL 52 h §:n¹⁶⁰ mukaan soveltaa.¹⁶¹

¹⁵⁶ Viitala, 2016, s. 344.

¹⁵⁷ Hakkarainen – Svennas, 2011, s. 185.

¹⁵⁸ Hakkarainen – Svennas, 2011, s. 186.

¹⁵⁹ Kauppahinta voidaan käytännössä määritellä lukuisilla eri tavoilla ja hinnan muodostuminen on monimutkainen prosessi, joka vaatii tapauskohtaista arviointia. Näin ollen tunnuslukujen parantumisella todetaan tässä tutkielmassa olevan vaikutusta kauppahintaan vain teoreettisella tasolla, sillä velkojen väheneminen ja oman pääoman lisääntyminen toki tekevät yhtiöstä arvokkaamman.

¹⁶⁰ ks. tarkemmin EVL 52 h §.

¹⁶¹ Hakkarainen – Svennas, 2011, s. 186.

5.2 Konsernirakenteen uudelleenjärjestely

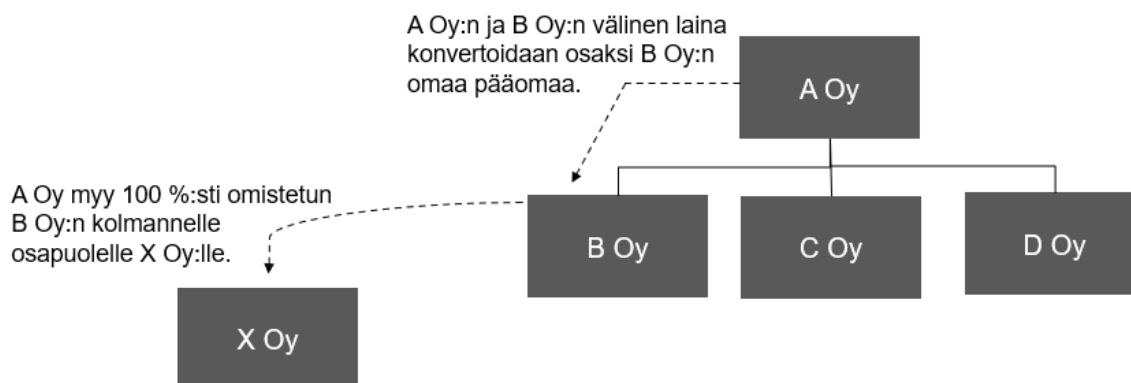
Teoreettisesti tarkasteltuna yksi velkakonversion hyödyntämiskeino verosuunnittelun näkökulmasta on toteuttaa konversio osana konsernirakenteen uudelleenjärjestelyä. Kuten edellä on käynyt ilmi, verosuunnittelulla tarkoitetaan tässä tutkielmassa konsernirakenteeseen kuuluvan tytäryhtiön myynnin helpottamista ja yrityskaupasta koituvien veroseuraamusten minimointia. Näin ollen verosuunnittelun näkökulmalla tarkoitetaan tilanteen tarkastelua tämän tavoitteen edesauttamisen valossa.

Tutkielman kirjoittajan työskennellessä yrityskauppojen parissa vastaan on tullut usein hyvin tyypillinen tilanne, jossa tytäryhtiö halutaan joko sulauttaa emoyhtiönsä tai päinvastoin irtaannuttaa konsernirakenteesta täysin ja myydä ulkopuoliselle taholle. Lisäksi, usein ennen sulautumista tai jakaantumista yhtiöt ovat halunneet järjestellä rahoitusrakenteitaan uudelleen, esimerkiksi velkakonversion avulla. Siksi seuraavaksi tapahtuva konversion tarkastelu tapahtuu juuri konsernitasolla, jossa konvertoitava laina sijoittuu emo- ja tytäryhtiön välille.

Tarkastelua helpottamaan kuvitellaan skenaario, jossa kuvitteellinen emoyhtiö A Oy haluaa myydä yhdeksän (9) kuukautta sen sataprosenttisessa omistuksessa olleen tytäryhtiönsä B Oy:n, syystä tai toisesta, kolmannelle konsernin ulkopuoliselle osapuolelle X Oy:lle. Usein yrityskaupan motiivina voi olla muun muassa siirtyminen uusille markkinoille, synergia- tai veroetujen saavuttaminen tai muu strateginen päätös¹⁶². Tässä kuvitteellisessa havainnollistuksessa yrityskaupan motiivilla ei sinänsä ole merkitystä. Keskeistä on se, että emon ja tyttären välillä on konsernin sisäiseen lainaan perustuva velkasuhde. Molemmat yhtiöt ovat listaamattomia, kotimaisia osakeyhtiöitä.

¹⁶² Hakkarainen – Svenssas, 2011, s. 36-37.

Alla on esitetty kuva yksinkertaisesta, kuvitteellisesta konsernirakenteesta helpottamaan tilanteen hahmottamista.

Kuvio 1 – Kuvitteellinen konsernirakenne ja tytäryhtiön myynti.

Tutkielmassa edellä käsiteltyjen verotuksellisten huomioiden valossa yksi mahdollinen, verosuunnittelun näkökulmasta toteutettu vaihtoehto olisi konvertoida tämä emoyhtiö A Oy:n ja tytäryhtiö B Oy:n välinen laina osaksi tytäryhtiön omaa pääomaa, esimerkiksi SVOP-rahastoon, ennen tytäryhtiön myyntiä. Kyseinen toimi on EVL 6.2 §:n mukaisesti verovapaa pääomansijoitus, kunhan velkojalla on omistuksessaan jo ennestään velallisen yhtiön osakkeita.¹⁶³ Kun kyseessä on emoyhtiö, jolla on sataprosenttinen osakkeenomistajuus tytäryhtiöstään ja näiden kahden yhtiön välinen konversio, EVL:n vaatima asetelma toteutuu ja laki soveltuu. Konversiolla voidaan lisätä tytäryhtiön omaa pääomaa, vieraan pääoman vähentyessä. Tällä on vaikutusta tytäryhtiön nettoarvoon¹⁶⁴, jolla muiden tunnuslukujen ja arvojen ohella perustellaan tytäryhtiön kauppahinta.¹⁶⁵ Kun myytävän yhtiön nettoarvo paranee, voidaan myös kauppahinnan olettaa nousevan eli myyjän, tässä tapauksessa emoyhtiön näkökulmasta luonnollisesti paranevan.

¹⁶³ ks. tutkielman luku 3.1.2.

¹⁶⁴ Varat – velat.

¹⁶⁵ PwC Suomi, 2017.

Koska emoyhtiöllä on täysi omistajuus tytäryhtiön osakkeista jo ajalta ennen konversion konkreettista toteuttamista ja emoyhtiö on luonnollisesti joutunut hankkimaan tyttären osakkeet jonkin suuruisella hankintamenolla, katsotaan konversiossa saatujen ”uusien” osakkeiden arvo jo näiden aikaisemmassa omistuksessa olleiden osakkeiden hankintamenon *lisäykseksi*. Näin ollen tytäryhtiön näkökulmasta maksettavaa veroa ei realisoidu. Emoyhtiön verotuksen näkökulmasta veroa realisoituu maksettavaksi vasta sitten, kun tytäryhtiön myynti toteutuu, emoyhtiön omistuksessa olevat osakkeet luovutetaan niiden uudelle omistajalle ja luovutuksen yhteydessä muodostuu veronalainen luovutusvoitto.

Hankintamenolla, erityisesti sen lisäyksellä, on vaikutusta luovutusvoittoverotukseen.¹⁶⁶ Luovutusvoiton verotettava määrä lasketaan niin, että osakkeiden nimellisestä luovutushinnasta vähennetään voiton hankkimisesta aiheutuneet menot ja osakkeiden poistamatta oleva hankintameno eli osakkeiden merkintähinta¹⁶⁷.¹⁶⁸ Esimerkiksi, jos emoyhtiö on hankkinut osakkeet aikanaan 50 000 eurolla ja nyt osakkeiden myynnistä emoyhtiö saa 80 000 euroa, on verotettava myyntivoitto 30 000 euroa (80 000 – 50 000). 30 000 euron myyntivoitosta veroa tulee maksaa 20 prosenttia.¹⁶⁹ Konversiosta kuitenkin aiheutuu edellä mainittu hankintamenon lisäys, mikä tarkoittaa emoyhtiön myyntivoiton verotuksen keventymistä. Lisäyksenä edelliseen esimerkkiin, jos 50 000 euron osakkeiden merkintähintaan lisätään 10 000 euron hankintamenon lisäys, on verotettava myyntivoitto lisäyksen verran pienempi. Yhteisön osakkeiden luovutusvoitot voivat olla myös täysin verosta vapaita. Tämä perustuu EVL 6 b §:n sisältöön, jossa yhteisön saama osakkeiden luovutushinta määritellään verovapaaksi, jos:

- *”Verovelvollinen on omistanut yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan ajanjaksona, joka on päättynyt enintään vuotta ennen luovutusta, vähintään*

¹⁶⁶ Ossa, 2011, s. 10.

¹⁶⁷ Verohallinto, Arvopaperien luovutusten verotus, 2021.

¹⁶⁸ Verotuksen symmetriaperiaatteen mukaisesti, jos osakkeiden luovuttamisesta syntyykin luovutustappio, on tämä tappio vähennyskelpoinen emoyhtiön verotuksessa.

kymmenen prosentin osuuden luovutettavan yhtiön osakepääomasta ja luovutettavat osakkeet kuuluvat näin omistettuihin osakkeisiin.

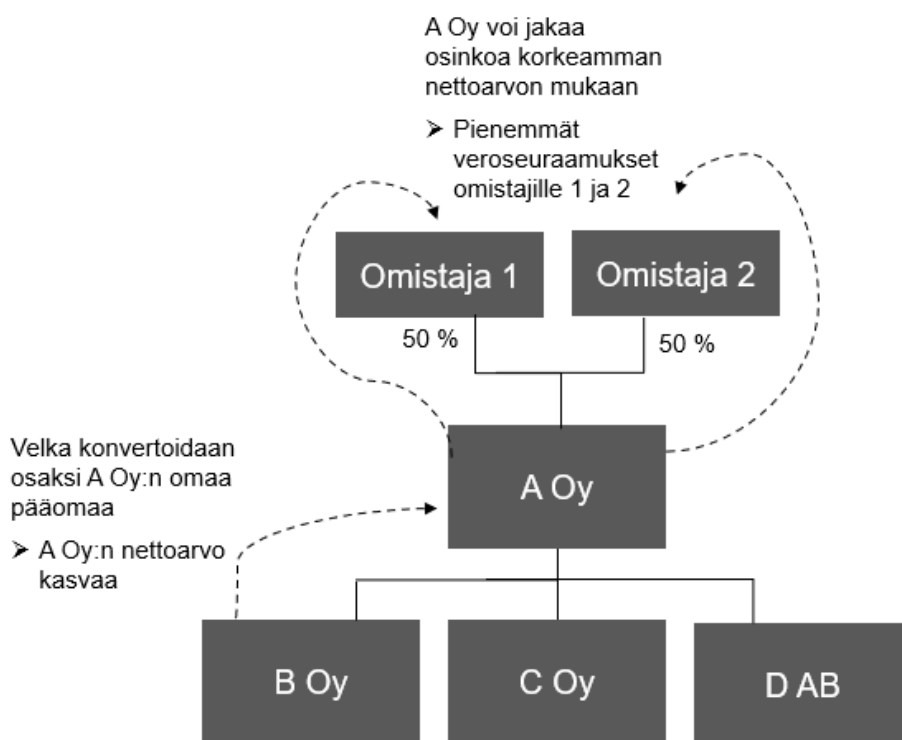
- *luovutuksen kohteena oleva yhtiö ei ole kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiö taikka osakeyhtiö, jonka toiminta tosiasiallisesti käsittää pääasiallisesti kiinteistöjen omistamista tai hallintaa, ja*
- *luovutuksen kohteena oleva yhtiö on kotimainen tai sellainen yhtiö, jota tarkoitetaan Euroopan yhteisöjen neuvoston eri jäsenvaltioissa sijaitseviin emo- ja tytäryhtiöihin sovellettavasta yhteisestä verotusjärjestelmästä antaman direktiivin 2 artiklassa, taikka yhtiön asuinvaltion ja Suomen välillä on verovuonna voimassa kaksinkertaisen verotuksen välttämistä koskeva sopimus, jota sovelletaan yhtiön jakamaan osinkoon.”*

Näistä ehdoista ensimmäinen ei kuitenkaan täyty tutkielman kuvitteellisessa esimerkissä, sillä emoyhtiö on omistanut tytäryhtiön yhdeksän kuukautta eli alle vuoden ajan ja siksi emoyhtiön saama luovutusvoitto tytäryhtiön osakkeista on veronalainen. Näiden päätelmien valossa voidaan siis todeta, että konversio itsessään on veroneutraali toimi, joka teoriassa helpottanee tytäryhtiön myyntiä ja pienentää tytäryhtiön myynnistä koituvan mahdollisen myyntivoiton verotusta. Kyseisellä järjestelyllä voidaan saada aikaan merkittäviäkin verosäästöjä, mikä puoltaa velkakonversion luonnetta mahdollisena verosuunnittelun välineenä.

Kuten luvussa 4.2.3 pohjustettiin, konversio vaikuttaa yhtiön matemaattiseen nettoarvoon, mikä puolestaan määrää yhtiön jakaman osingon verokohtelun. Mikäli luonnolliset henkilöt ovat kuvitteellisen konsernin omistajina¹⁷⁰, voidaan konversio nähdä yhtenä mahdollisena verosuunnittelun välineenä konversion ja matemaattisen nettoarvon välisen yhteyden takia. TVL 33 b §:n mukaan, mikäli luonnollinen henkilö saa osinkoa enintään 8 prosenttia jakavan yhtiön osakkeiden matemaattisesta arvosta, eli nettoarvosta, on kyse 25 prosenttisesti pääomatulona verotettavasta osingosta. Mikäli jaettu osinko ylittää 8 prosentin rajan, kohdistuu osinkoon huomattavasti suurempi

¹⁷⁰ Omistaja 1 ja omistaja 2 alla olevassa kuviossa 2.

verorasite.¹⁷¹ Näin ollen, mitä enemmän yhtiössä on nettovarallisuutta, sitä korkeammalle vedenjakajana toimiva luku kahdeksan nousee ja sitä enemmän osakkaan on mahdollista saada kevyemmin verotettua osinkoa¹⁷².

Kuvio 2 - Kuvitteellinen konsernirakenne ja nettoarvon nousu.

Edellä esitettyihin seikkoihin vedoten voidaan todeta, että velkakonversiota voidaan hyödyntää puhtaasti verosuunnittelun näkökulmasta. Toteamus perustuu siihen, että velkakonversiolla voidaan edellä esitetyn mukaan helpottaa tytäryhtiön yrityskaupan toteutumista ja pienentää myyntivoitosta seuraavia veroseuraamuksia. Lisäksi velkakonversiolla voidaan vaikuttaa yhtiön nettoarvoon ja siten konversio on yhtiön omistajien näkökulmasta käyttökelpoinen, verosuunnittelun väline.

¹⁷¹ Verohallinto, Osinkotulojen verotus, 2022.

¹⁷² Nettovarallisuutta ei kuitenkaan kannata kasvattaa loputtomiin, vaan ylärajana voidaan pitää 1 875 000 € ($8\% \times 1\,875\,000 = 150\,000$), sillä tämän nettovarallisuuden saavutettuaan, osakas saa nostettua maksimimäärän kevyesti verotettua osinkoa.

5.3 Kolmesta lainatyypistä yksi ylitse muiden?

Seuraavaksi tarkastellaan, eroaako tavallisen lainan, pääomalainan tai vaihtovelkakirjalainan konvertoinnit osaksi tytäryhtiön omaa pääomaa verotuksen näkökulmasta toisistaan. Kun mahdolliset erot on tunnistettu, tavoitteena on pyrkiä vastaamaan kysymykseen, olisiko jokin näistä kolmesta lainasti ominaisuuksiltaan siksi ylitse muiden?

Jotta erot voisi tunnistaa, on helpointa lähteä liikkeelle tarkastelemalla ensin tavallisen lainan, pääomalainan ja vaihtovelkakirjalainan välillä vallitsevia yhtäläisyyksiä, ja sitä, miten ne heijastuvat verotukseen. Luvussa 4 käytiin läpi tutkielman aiheen rajauksen mukaisten lainojen verotukselliset ominaisuudet konversion yhteydessä. Kyseisen luvun sisältämiä seikkoja tulkitsemalla voidaan tehdä päätelmä siitä, että oli kyseessä mikä laina tahansa, on konvertoinnissa pääsääntöisesti kyse veroneutraalista toimenpiteestä. Lainoja yhdistää myös se, että oikeuskäytäntöä ja varsinaista lainsäädäntöä lainojen konvertoinnin veroseuraamuksista löytyy varsin vähän. Tästä huolimatta lainojen yhtiöoikeudellisia, kirjanpito-oikeudellisia sekä vero-oikeudellisia ominaisuuksia tulkitsemalla voidaan päästä lopputulemaan siitä, että veroneutraalisuus on konvertoinnissa lähtökohtana.

Ehtona veroneutraalisuudelle jokaisen lainan kohdalla voidaan muun muassa esittää vaatimus siitä, että kyseessä on taseen sisäinen järjestely, jossa velkojan saatava ainoastaan muuttaa muotoaan. Taseeseen ei siis tule lisää varoja eikä varoja myöskään valu järjestelyn myötä taseen ulkopuolelle, velkojan ulottumattomiin. Konversioarvon on siksi vastattava alkuperäisen saatavan arvoa, jotta järjestely ainoastaan ”kuittaa ja siirtää” saatavan uuteen muotoonsa. Konvertoinnin on myös perustuttava velkojan ja velallisen väliseen sopimukseen, eikä konversiota siten voida toteuttaa minkään lain kohdalla, jos velkoja ei ole antanut suostumustaan. Lisäksi, jokainen lainatyyppi voidaan konvertoida osaksi joko osakepääomaa tai esimerkiksi osaksi sijoitettua vapaata omaa pääomaa, eli SVOP-rahastoa, kuten edellisessä luvussa kuvailussa kuvitteellisessa uudelleenjärjestelytilanteessa tehtiin.

Yhtäläisyydet huomioitua siirrytään seuraavaksi eroavaisuuksien tunnistamiseen. Tosin erot eivät niinkään liity lainojen yhtiö-, kirjanpito- tai vero-oikeudellisiin piirteisiin tai ominaisuuksiin, vaan esimerkiksi siihen, kuka lainan myöntää eli kuka on velkojan roolissa. Mitä ilmeisimmin tavallisen lainan myöntäjänä eli velkojana toimii pankki tai muu rahoituslaitos. Kuten luvussa 3.3 todettiin, velkakonversion verovapauden yhtenä ehtona voitane esittää vaatimus siitä, että velkojalla on oltava osakkeenomistajuus velallisyhtiössä jo ajalta ennen konversiota. Usein pankit ovat yhtiöihin nähden ulkopuolisia toimijoita, joilla ei ole osakkeenomistusta lainaa hakevista ja saavista yhtiöistä eli velallisista. Näin ollen pankin suostumuksella esimerkiksi SVOP-sijoituksen muodossa toteutettu konversio muistuttaa verotuksen näkökulmasta varsin läheisesti velan anteeksiantoa. Tulkinta anteeksiannosta perustuu siihen, että käytännössä pankki luopuu lainasaatavastaan ilman pankkia hyödyttävää rahanarvoista etuutta. Ilman aikaisempaa osakkeenomistusta, konversio ei esimerkiksi kasvata aikaisemmin hankittujen osakkeiden hankintamenoa eikä siten hyödytä pankkia mitenkään. Yleensäkin pankeilla ei ole tapana anteeksi antaa lainoja ilman hyvin painavia perusteita. Ilman erittäin painavia liiketaloudellisia perusteita tavallisen pankkilainan konversio voisi myös mahdollisesti muistuttaa peiteltyä osingonjakoa. Tulkinta peitelystä osingosta perustuu Verohallinnon syventävään ohjeeseen peitelystä osingosta, missä peiteltyksi osingoksi määritellään muun muassa alihintaan myönnetty etuus, sellainen etuus, jota ei riippumattomien osapuolten välillä myönnettäisi tai muu keinotekoisien järjestelyiden kautta saatu rahallinen etuus.¹⁷³ Nämä määritelmät pätevät pankin suostumuksella toteutettuun konversioon. TVL 33 d §:n 1 momentin mukaan peitelystä osingosta 75 prosenttia on ansiotulona verotettavaa tuloa.¹⁷⁴

Näin ollen, tavallinen laina voidaan tässä vaiheessa tarkastelua todeta kolmesta lainatyyppistä epäedullisimmaksi vaihtoehdoksi konversion veroseuraamusten näkökulmasta. Jatketaan vertailua tarkastelemalla pääomalainaa. Tavallisesta lainasta

¹⁷³ Verohallinto, Peitelty osinko, 2021.

¹⁷⁴ Ks. tarkemmin TVL 33 d§.

pääomалaina eroaa välirahoitusinstrumentin luonteensa lisäksi siihen liittyvien korkojen osalta. Kuten luvussa 4.2.5 esitetään, pääomалainan korot voivat tavallisesta lainasta poiketen kumuloitua eli siirtyä maksettavaksi tulevaisuuteen. Kuten korkokuluille on pääsääntöisesti ominaista, myös pääomалainan korot, normaalissa aikataulussa maksetut tai kumuloituneet, ovat verotuksessa vähennyskelpoisia. Tutkielmassa on kuitenkin todettu vähennyskelpoisuuden päättyvän konversioon. Tästä syystä pääomалaina voidaan nähdä huonossa valossa konversion kannalta, sillä korkokulujen verovähennyskelpoisuuden menettämällä voi olla merkittäviäkin vaikutuksia verovelvollisuuden suuruuteen. Toisaalta, jos korkokuluja ei olla kumuloitu, tai jos on, mutta ei niin merkittäviä summia, ei tätä korkokulujen vähennyskelpoisuuden menetystä voida pitää niin merkittävänä tekijänä, että se vaikuttaisi pääomалainan hyödyntämiseen.

Jotta lopullinen päätelmä lainojen paremmuusjärjestyksestä voidaan tehdä, tulee tarkastelun kohteeksi nostaa vielä vaihtovelkakirjalaina. Vvk-lainan ominaisiin piirteisiin kuuluu jo itsessään oikeus konversioon. Kuten luvussa 4.3.1 on käyty läpi, vvk-laina on velkakirja, jonka määrittelemän sopimuksen sisältämän laina-ajan umpeutuessa vaihtovelkakirjan haltija on oikeutettu vaihtamaan eli konvertoimaan velkakirja yhtiön osakkeisiin. Vvk-lainan toiminta siis perustuu konversion mahdollisuudelle. Näin ollen, vvk-lainan hyödyntämistä teoriassa ei estä mikään. Mikä kuitenkin asettaa vvk-lainan ”paremmuusjärjestyksessä” tavallisen lainan ja pääomалainan väliin, on OYL 10 luvun 1.1 §:n. Kyseisen lain mukaan vvk-lainan liikkeellelaskulle ja hyödyntämiselle tulee olla ”-yhtiön kannalta painava taloudellinen syy-”¹⁷⁵. Kyseinen vaatimus ei koske tavallista lainaa tai pääomалainaa. Siksi vvk-lainan hyödyntäminen saattaa vaikeutua jo alkutekijöissä, eli ennen lainan liikkeellelaskua. Jos kyseistä rahoitusinstrumenttia ei

¹⁷⁵ OYL 10 luku 1.1 §: ”Jos siihen on yhtiön kannalta painava taloudellinen syy, yhtiö voi tässä luvussa säädetyllä tavalla antaa erityisiä oikeuksia, jotka oikeuttavat maksua vastaan saamaan uusia osakkeita tai yhtiön hallussa olevia omia osakkeita. Oikeudenhaltijalla voi olla oikeus valita, merkitseekö hän osakkeita (optio-oikeus). Oikeuteen voi myös liittyä sitoumus osakkeen merkintään. Edellä 1 momentissa tarkoitettu oikeus voidaan antaa yhtiön velkojalle siten, että oikeuteen liittyy ehto velkojan saatavan käyttämisestä osakkeen merkintähinnan kuittaamiseen.”

lähtökohtien takia saa alun perinkään hyödyntää ilman erityisiä syitä, tekee se instrumentista verosuunnittelun näkökulmasta tarkasteltuna vaikeasti lähestyttävän.

Näin ollen, edellä esitettyyn nojaten, pääomalaina voitane julistaa suotuisimmaksi vaihtoehdoksi konversion veroseuraamusten näkökulmasta. Tämän oletuksen valossa, pääomallainojen hyödyntämistä ja painottamista voitaisi suosia jo konsernin rahoitusrakennetta suunniteltaessa. Jos kuvitteellisessa emo- ja tytäryhtiö -rakenteessa konsernin sisäinen laina päädyttäisi konvertoimaan osaksi tytäryhtiön omaa pääomaa ennen tytäryhtiön myymistä konsernin ulkopuolelle, olisi veroseuraamusten näkökulmasta optimaalisinta, jos kyseinen laina olisi edellä käsitellyistä kolmesta lainavaihtoehdosta pääomalaina.

6 Loppupäätelmät

6.1 Velkakonversion keskeisimmät veroseuraamukset

Kokoavasti voidaan todeta, että velkakonversiossa on pääsääntöisesti kyse veroneutraalista toimesta niin velkojan kuin velallisenkin näkökulmasta. Velkakonversiota ei lähtökohtaisesti pidetä velallisyhtiön veronalaisena tulona, eikä siten velkojan verovähennyskelpoisena menetyksenä.

Mikäli konversio kuitenkin luetaan velallisyhtiön verovapaan pääomasijoituksen sijaan veronalaiseksi tuloksi, ei konversiota luonnollisesti voida pitää veroneutraalina toimena. Kuten luvussa 3.2 esitettiin, yhtiön saamien verovapaiden pääomasijoitusten tunnusmerkit ovat tasa-arvoisten perusteiden mukainen suoritus, ilman välitöntä ja suoranaista vastasuoritusta sekä suorituksen pysyvyys ja lopullisuus. Ilman näiden tunnusmerkkien täyttymistä tulee toimi nähdä veronalaisena tulona. Lisäksi veronalaisuus astuu voimaan niissä tilanteissa, jos velkojalla ei ole velallisyhtiön osakkeenomistajuutta, eli velkoja on konserniin kuulumaton lainanantaja, esimerkiksi pankki tai emoyhtiö, jolla on epäsuora omistus konversion kohteena olevaan yhtiöön, esimerkiksi tytäryhtiönsä tytäryhtiöön.

Veroneutraaliuden kannalta tulkinnanvaraisia tilanteita voi myös syntyä esimerkiksi niissä tapauksissa, kun konvertoitavan velan nimellisarvon ja käyvän arvon välille syntyy merkittävä erotus. Tämä konvertointiarvojen välinen erotusta voidaan tulkita EVL 4 §:n mukaiseksi veronalaiseksi tuloksi niissä tilanteissa, kun konvertointi toteutetaan merkittävästi alhaisemmalla käyvällä arvolla, ilman taloudellisia perusteita. Taloudelliset perusteet alhaisemman käyvän arvon hyödyntämiselle voivat olla puutteellisia erityisesti esimerkiksi silloin, kun konversio toteutetaan ennen yrityskauppaa, motiivina puhtaasti verosuunnittelun näkökulma. Näin ollen, konversion veroneutraalisuus edellyttää sitä, että konversio toteutetaan ilman merkittävän eron muodostumista konvertointiarvojen välille. Nimellisarvoa hyödyntämällä voitane välttää tämä ongelma käypää arvoa tehokkaammin. Tästä huolimatta merkitystä ei verotuksen kannalta

niinkään ole sillä toteutetaanko konversio nimellisarvoa vai käypää arvoa hyödyntämällä, vaan kriittisintä on se, että velka arvostetaan oikein. Keskeistä on myös se, että arvostus tehdään velallisen ja velkojan verotuksessa samalla tavalla, jotta verotuksen symmetriaperiaate tulee huomioiduksi.

6.2 Velkakonversio ja verosuunnittelu

Tutkielman kolmesta tutkimuskysymyksestä on johdettavissa alakysymys: Voidaanko velkakonversiota hyödyntää puhtaasti verosuunnittelunäkökulmasta? Luvussa 5 tähän kysymykseen on pyritty vastaamaan, havainnollistavan esimerkin kautta. Kun verosuunnittelulla tässä tapauksessa tarkoitetaan kuvitteelliseen konsernirakenteeseen kuuluvan tytäryhtiön myynnin helpottamista ja yrityskaupasta koituvien veroseuraamusten minimointia, voidaan esittää päätelmä siitä, että teoriassa vastaus kysymykseen on kyllä.

Jotta velkakonversiota voidaan pitää lain mukaisena, veroneutraalina verosuunnittelun välineenä, tulee seuraavat seikat kuitenkin ottaa huomioon. Ensimmäinen seikka on vaatimus liikeloudelliselle perusteelle. Tutkielman kuvitteellista konsernirakennetta ja siinä tapahtuvaa rakennemuutosta tarkasteltaessa todettiin, että konversio voitane toteuttaa täysin strategisista syistä, ennen tytäryhtiön konkreettista myymistä. Konversion taustalla tulee kuitenkin aina olla liikeloudelliset perusteet, jotta toimea ei tulkita veron kiertämiseksi.

Toinen seikka on vaatimus emo- ja tytäryhtiön välisestä suorasta omistussuhteesta. Mikäli emoyhtiö omistaa tytäryhtiön vain välillisesti – tai ei ollenkaan – ei konversiota voida pitää veroneutraalina työkaluna järjestellä konsernin rahoitusrakennetta. Kuten edellä on todettu, konversio nähdään mitä todennäköisimmin veronalaisena tulona verovapaan pääomasijoituksen sijaan, mikäli sijoituksen tekijällä ei ole omistajuutta sijoituksen eli konvertoinnin kohteena olevasta yhtiöstä.

Kolmas ja tutkielmassa viimeisenä esitetty seikka on konvertointiarvon oikeaoppinen arvostaminen. Mikäli konvertointiarvojen välille muodostuu erotus, voi tämän erotuksen verokohtelu olla tulkinnanvaraista. Tämä tulkinnanvarainen ja veroneutraliteetin kannalta epävarmuutta lisäävä tilanne vältetään siten, että ennen konversion toteuttamista konvertointiarvo määritellään ja arvostetaan mahdollisimman lähelle velan alkuperäistä arvoa, hyödyntäen joko nimellisen arvon tai käyvän arvon menetelmää.

6.3 Lopuksi – Velkakonversio tulevaisuuden lainsäädännössä

Tämän hetken voimassa oleva lainsäädäntö ei sisällä velkakonversion oikeudellista määritelmää eikä OYL tai EVL sisällä konversiota koskevia erityissäännöksiä. Lainsäädäntöä ei ole siitä huolimatta, että konversio on yksi merkittävimmistä rahoituksen uudelleenjärjestelykeinoista Suomen taloushistoriassa. Kotimainen – sekä kansainvälinen – rahoitusjärjestelmä on jatkuvassa murroksessa, minkä johdosta erityisesti rahoitusrakenteen uudelleenjärjestelyyn liittyvän lainsäädännön tulisi kehittyä samansuuntaisesti murroksen mukana. Kun lainsäädäntö olisi velkakonversion osalta spesifiä, selkeyttäisi se oikeuden tulkintaa, lisäisi ennustettavuutta sekä läpinäkyvyyttä. Tällä olisi epäilemättä vaikutusta velkakonversion lainmukaiseen hyödyntämiseen, erityisesti verosuunnittelun näkökulmasta.

Oli kyse konkurssiuhan alla olevasta yrityksestä tai ei, rahoituksen saaminen rahoituslaitoksilta ja muilta yrityksen tai konsernin ulkopuolisilta toimijoilta vaikeutunee entisestään lähitulevaisuudessa, jolloin taseen sisäisten järjestelyjen merkitys korostuu ja niiden hyödyntäminen lisääntynee. Tällöin kaikille osapuolille olisi tarkoituksenmukaisempaa, mikäli kyseiset järjestelyt ja niiden veroseuraamukset olisi ennalta selvitettävissä, voimassa olevaan lakiin perehtymällä. Näihin perusteluihin nojaten, velkakonversiota koskevan lainsäädännön luominen olisi kotimaisen lainsäädännön näkökulmasta ajankohtaista sekä tarpeellista.

On mielenkiintoista nähdä, tullaanko tarve velkakonversioon liittyvälle sääntelylle huomaamaan ja tuleeko konversion ympärille rakentumaan sitä koskevaa, spesifiä lainsäädäntöä niin yhtiöoikeuden, kirjanpito-oikeuden kuin vero-oikeudenkin piiriin tulevaisuudessa. Jos lainsäädäntö syntyy, jää nähtäväksi missä laajuudessa ja tuleeko sääntely erottelemaan vapaaehtoisen, strategisista syistä toteutetun velkakonversion ja saneerausmenettelynä toteutetun konversion toisistaan. On myös mielenkiintoista nähdä minkälaisia vaikutuksia mahdollisella lainsäädännöllä on velkakonversion hyödyntämiseen, erityisesti strategisista syistä yrityskaupan yhteydessä.

Lähteet

- Ahonen, Jari – Viitala, Tomi. (2011). *Rahoituksen ajankohtaisia verokysymyksiä*. Verotus, 3/2011.
- Airaksinen, Manne – Pulkkinen, Pekka – Rasinaho, Vesa. (2007). *Osakeyhtiölaki I-II*. Talentum Media Oy.
- Andersson, Edward – Penttilä, Seppo. (2014). *Elinkeinoverolain kommentaari*. Talentum Media Oy, 14. uudistettu painos.
- Blomqvist, Aki – Malmivaara, Tero. (2016). *Osakeyhtiön varojenjako ja verotus*. Talentum Pro.
- Borenius. (2021). *Stockmann Oyj Abp – Selvittäjän oikaistu saneerausohjelmaehdotus*. Eduskunta. (2021). *Valiokunnan mietintö LaVM 14/2020 vp – HE 233/2020 vp*.
- Engelberg, Matti – Hulpi, Tuomas – Villa, Seppo. (2022). *Velkakonversio*. Alma Talent.
- Fagerstedt, Juha – Kukkonen, Matti. (2015). *Pääomalaina tuloverotuksessa: vierasta pääomaa vaiko omaa?* Verotus, 2/2015.
- Hakkarainen, Markku – Svennas, Karin. (2011). *Yritysrakenteen suunnittelu ja verotus*. Teoksessa: Katramo, Mikko – Lauriala, Jari – Matinlauri, Ismo – Niemelä, Jaakko – Svennas, Karin – Wilkman, Nina. *Yrityskauppa*. WSOYpro Oy.
- Hirvonen, Ari. (2011). *Mitkä metodit? : Opas oikeustieteen metodologiaan*. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17.
- Husa, Jaakko – Pohjolainen, Teuvo. (2008). *Kirjoitetaan juridiikkaa*. Talentum Media Oy.
- Immonen, Raimo – Villa, Seppo. (2019). *Osakeyhtiön varojen käyttö*. Talentum Media Oy.
- Isomaa-Myllymäki, Anitta – Myllymäki, Matti. (2017). *Omaa vai vierasta pääomaa – hybridilaina yhtiöoikeuden, kirjanpidon ja verotuksen pääomarakenteessa*. Liikejuridiikka 1/2017.
- Jaakko, Ossa. (2011). *Yrityksen myynnin verokohtelu*. Lakimies 109/2011
- Kirjanpitolautakunta, *Pääomalainan kirjanpitokäsittelystä*. 24.10.2006. Työ- ja elinkeinoministeriö. Numero 1787.
- Knuutinen, Reijo. (2009). *Muoto ja sisältö vero-oikeudessa – erityistarkastelussa rahoitus- ja sijoitusinstrumentit*. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu.

- Knüpfer, Samuli - Puttonen, Vesa. (2014). *Moderni rahoitus*. Alma Talent Oy, 7. uudistettu painos
- Kärki, Anssi. (2020). *Koronapandemian vaikutus konkurssiedellytysten ja etenkin maksukyvyttömyyden tilapäisyyden arviointiin*. Edilex.
- Lajunen, Heikki. (2010). *Veron kiertäminen yritysjärjestelyjen yhteydessä*. Edilex.
- Lautjärvi, Kari. (2009). *Suomalaisen osakeyhtiön välipääomarahoitus*. Defensor Legis, 2009/1.
- Lautjärvi, Kari. (2011). *Välipääomarahoitus suomalaisen osakeyhtiön rahoituksen vaihtoehtona*. Lakimies, 7-8/2011.
- Lautjärvi, Kari. (2015). *Välipääomarahoitusinstrumentit*. Talentum Media Oy.
- Lehtimaja, Antti. (2014). *Arvonsa menettäneet lainsaamiset yrityskauppatilanteessa*. Verotus, 4/2014.
- Lehtimäki, Mika J. (2010). *Vapaaehtoinen saneeraus, velan konversio omaksi pääomaksi ja velallisyrittäjien haltuunotto*. Lakimies 6/2010.
- Leppiniemi, Jarmo – Leppiniemi, Raili – Kisanlahti, Timo. (2021). *Tilinpäätöksen tulkinta*. Talentum Media Oy. Päivittyvä hakuteos.
- Leppiniemi, Jarmo – Lounasmeri, Sari. (2021). *Yritysrahoitus*. Alma Talent Oy. Päivittyvä hakuteos.
- Leppiniemi, Jarmo. (2009). *Rahoitus*. 5. painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Lindgren, Juha. (2017). *Korkojen vähentämisestä ja sen rajoituksista yritysverotuksessa*. Verotus 5/2017.
- Mutanen, Juha-Pekka – Lehtimäki, Mika J. (2010). *Velallisyrittäjien sopimusperusteiset uudelleenjärjestelyt*. Defensor Legis, 2010/4.
- Mähönen, Jukka – Säiläkivi, Antti – Villa, Seppo. (2006). *Osakeyhtiölaki käytännössä*. Alma Talent Oy.
- Mähönen, Jukka – Villa, Seppo. (2009). *Osakeyhtiö IV: Osakeyhtiö ja verotus*. Alma Talent Oy.
- Mähönen, Jukka – Villa, Seppo. (2020). *Osakeyhtiö II*. Alma Talent Oy.
- Mäkitalo, Johanna. (2018). *Velkakonversio yrityssaneerauksessa*. Edilex.

- Ossa, Jaakko – Immonen, Raimo – Villa, Seppo. (2014). *Osakeyhtiön pääoman hallinta*. Talentum Media Oy.
- Ossa, Jaakko. (2011). *Yrityksen myynnin verokohtelu*. Lakimies 7-8/2011.
- Penttilä, Seppo. (2018). *Saamisten arvonalenemiset, menetykset ja konvertointi omaksi pääomaksi yritysverotuksessa*. Defensor Legis N:o 4/2018.
- PwC Suomi, KHO: *Sulautumisessa vastaanottavalle yhtiölle voi syntyä velan lakkaamisesta rahanarvoiseksi eduksi katsottavaa veronalaista tuloa, ellei saaminen ole arvoton*, 17.08.2022. uutishuone.pwc.fi
- PwC Suomi, *Kuvastaako hankintamenolaskelma aina tehtyä yrityskauppaa?* 08.09.2017. uutishuone.pwc.fi
- PwC Suomi, *Pääomalaina vahvistaa tasetta ja parantaa vakavaraisuutta*. 04.01.2021. uutishuone.pwc.fi
- Raitasuo, Santtu. (2019). *Verosuunnittelun tiede? Tapaustutkimus akateemisen verotutkimuksen sidonnaisuuksista*. Lakimies 6/2019.
- Ross, Stephen A. – Westerfield, Randolph – Jordan, Bradford D. (2003). *Essentials of Corporate Finance*. 4th edition.
- Seppänen, Harri. (2018). *Käypä arvo käsitteenä ja käytännössä: Yrityksen arvonmäärityksen näkökulma ja säädösten käyvän arvon käsite*. Edilex.
- Tähtinen, Jyrki – Peldan, Robert – Dammert, Joonas. (2018). *Kansainvälinen selvitys velkakonversion ulottuvuuksista yritysjärjestelyiden ja maksukyvyttömyystilanteiden näkökulmasta*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja, 6/2018.
- Verohallinnon ohje, *Arvopaperien luovutusten verotus*. 03.12.2021. Diaarinumero VH/4177/00.01.00/2021.
- Verohallinnon ohje, *Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen*. 09.08.2022. Diaarinumero VH/3527/00.01.00/2022.
- Verohallinnon ohje, *Korkovähennysoikeuden rajoittaminen verotuksessa*. 22.04.2022. Diaarinumero VH/640/00.01.00/2022.
- Verohallinnon ohje, *Omaisuuksien luovutusvoitot ja -tappiot luonnollisen henkilön tuloverotuksessa*. 31.10.2019. Diaarinumero VH/330/00.01.00/2019.

Verohallinnon ohje, *Osakeyhtiölain uudet rahoitusvälineet verotuksessa*. 04.09.1997.

Numero 5/1997.

Verohallinnon ohje, *Peitelty osinko*. 01.01.2021. Diaarinumero VH/8436/00.01.00/2020

Verohallinnon ohje, *Saamisten arvonalenemisten vähennyskelpoisuus elinkeinotulon verotuksessa*, 14.12.2020. Diaarinumero VH/8342/00.01.00/2020

Verohallinnon ohje, *Vapaan oman pääoman rahaston varojenjako verotuksessa*. 16.06.2022. Diaarinumero VH/2828/00.01.00/2022.

Verohallinnon ohje, *Veron kiertämissäännöksen soveltaminen*. 23.08.2022. Diaarinumero VH/822/00.01.00/2022.

Viitala, Tomi. (2016). *EU:n veronkiertodirektiivi*. Verotus 4/2016.

Villa, Seppo (2012). *Velkojan saatavan muuntaminen SVOP-rahastosijoitukseksi*. Teoksessa: *Varallisuus, vakuudet ja velkojat*. Juhlajulkaisu Jarmo Tuomisto 1952 – 9/6 – 2012.

Korkein hallinto-oikeus

KHO 1990-B-508

KHO:2022:88

Hallinto-oikeus

Vaasan HaO 22.10.2014

Keskusverolautakunnan ennakkoratkaisut

KVL 9/2008 (julkaisematon; KHO 14.11.2008)